

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Ett barn som alla andra?

*En intervjustudie om familjehemsföräldrars
uppfattningar om etnicitet*

Författare: Lena Arnesson
Giedre Dennerporth
Handledare: Barzoo Eliassi
Examinator: Jan Petersson
Termin: VT 2012
Kurskod: 2SA300

Abstract

Author: Lena Arnesson & Giedre Dennerporth

Title: A child like everybody else? A study based on interviews about foster parents perceptions of ethnicity [Translated title]

Supervisor: Barzoo Eliassi

Assessor: Jan Petersson

The study is based on interviews with eight foster parents caring for children with another ethnic background than the majority society in order to examine their perceptions of ethnicity. The study also examines whether and how the foster parents understand cultural differences and similarities in relation to the children's ethnic background and the contexts in which they may be worth to take into consideration. The main focus is on the meaning of ethnicity, the forming of an identity and knowledge issues. Our findings show that according to the foster parents' testimony the children's ethnic or cultural background didn't affect their decision to take on the task. The children's ethnic background is of significance in different situations regarding the family life in the foster home; both as an enriching as well as a limiting aspect. Foster parents have a harder time accepting the child's culture background when they perceive that it limits the child's possibilities to development. The interviews reveal a complexity of ideas of possibilities to meet the child's right to continuity in relation to their ethnic background. The foster parents want to contribute to the development of his or her identity by helping the child to grow up to be an independent individual with good self-esteem, which will have the ability to decide for itself how it views its affiliation in the future. It appears that knowledge is usually created in the relationship between foster child and foster parent and not in contact with the social services. The relationships in the foster home are of greater importance than the need for specific knowledge. In relation to the questions in our study the foster parents generally hold a universalist approach relative to the foster children's ethnical and cultural background.

Keywords: Ethnicity, culture, foster home, identity, knowledge.

Nyckelord: Etnicitet, kultur, familjehem, identitet, kunskap.

Förord

Först och främst vill vi tacka alla engagerade och inspirerande familjehemsföräldrar som vi kommit i kontakt med under detta arbete. Tack, för att ni har givit oss möjligheten att ta del av era upplevelser, erfarenheter och liv, samt att ni välkomnat oss så varmt in i era hem. Utan er hade denna studie varit en omöjlighet.

Vidare vill vi tacka alla de som hjälpt oss att finna dem vi behövt komma i kontakt med. Tack, för att ni har givit oss så rikligt av er tid.

Vi vill även tacka vår handledare Barzoo Eliassi, för att du vidgat våra perspektiv.

Ett stort tack går även till våra underbara familjer som stått ut med vår frustration, vår ångest och vår brist på tid.

Sist men inte minst vill vi även tacka varandra för att vi klarat av att tillsammans gå hela vägen fram till slutet.

Tack!

Lena och Giedre

Våren 2012 Kalmar

Innehållsförteckning

FÖRORD	2
1. INLEDNING	4
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
1.3 DISPOSITION.....	6
2. TIDIGARE FORSKNING	7
2.1 INTERKULTURELLT SOCIALT ARBETE.....	7
2.2 VAD ÄR ETT LÄMPLIGT FAMILJEHEM?	11
2.3 LÄRDOM I RELATIONER I FAMILJEHEM	12
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	13
3.1 ETNICITET, KULTUR OCH IDENTITET I SOCIALT ARBETE	14
3.2 FAMILJENS ARENOR.....	16
4. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	17
4.1 DATAINSAMLINGSMETOD	17
4.2 URVAL.....	18
4.3 FAMILJEHEMSFÖRÄLDRARNA OCH DE PLACERADE BARNEN	19
4.4 GENOMFÖRANDE OCH REFLEKTIONER KRING PROCESSEN	20
4.5 VALIDITET OCH RELIABILITET	21
4.6 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	23
4.7 ARBETSFÖRDELNING.....	25
5. RESULTAT	25
5.1 ETNICITETENS BETYDELSE	26
5.1.1 <i>Motivet till att ta hand om barn med en annan etnisk bakgrund</i>	26
5.1.2 <i>Vardagen och högtider</i>	26
5.1.3 <i>Kontakten med den biologiska familjen</i>	28
5.1.4 <i>Värderingar och sociala normer</i>	29
5.1.5 <i>Analys</i>	31
5.2 IDENTITETSFORMERING.....	34
5.2.1 <i>Att utvecklas som alla andra barn</i>	34
5.2.2 <i>Att ha dubbel identitet</i>	34
5.2.3 <i>Tillbaka till sin etniska och kulturella bakgrund</i>	36
5.2.4 <i>Analys</i>	37
5.3 KUNSKAP OM DET KULTURELLA OCH DET MELLANMÄNSKLIGA	39
5.3.1 <i>Ömsesidigt lärande</i>	39
5.3.2 <i>Organisationen och det omgivande samhället</i>	41
5.3.3 <i>Analys</i>	42
6. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION	44
7. FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	47
REFERENSER	49
BILAGA 1	52
BILAGA 2	53

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Sverige är ett mångkulturellt samhälle där människor från olika kulturer lever tillsammans. Den ökade invandringen med nya livsstilar och kulturer innebär både en positiv samhällsutveckling samtidigt som den ställer krav på en ständig omvärdering av hur det demokratiska samhället ska skapa lika rättigheter och möjligheter för alla människor. De professionella som är verksamma inom det sociala arbetet behöver ständigt anpassa sig till det föränderliga samhället och bidra till dess förändring genom att exempelvis ompröva invanda arbetsmetoder. Samhällets etniska och kulturella heterogenitet aktualiserar bland annat identitets- och integrations frågor, vilket blir intressant att studera, då de appliceras på specifika samhälleliga företeelser.

Barn med både svensk och en annan etnisk bakgrund, som av olika anledningar inte kan bo kvar i sina hem eller inte har något hem, placeras ofta i familjehem¹ som kan ge dem trygghet och tillgodose deras behov. Problembilden för dessa barn varierar, det kan handla om bristande föräldraförmåga på grund av missbruk, psykisk ohälsa, våld eller familjekonflikter, där barnen själva bedömts att ha beteendeproblem. Samtidigt som antalet barn som behöver komma till ett annat boende ökar, blir det allt svårare att rekrytera familjehem, exempelvis för ensamkommande flyktingbarn (jfr Barnombudsmannen 2010). Socialstyrelsen (2011) betonar i sin rapport om bedömning vid socialtjänstens rekrytering av familjehem bland annat vikten av familjehemmets förmåga att stödja fosterbarnets kontakter med biologiska föräldrar och syskon, samt att stöd och utbildning från socialtjänsten minskar risken för eventuella konflikter (Socialstyrelsen 2011:33-34).

Den kulturella mångfalden som ett uttalat politiskt mål, som ska leda till ett solidariskt och deltagande medborgarskap, blir ofta ett problem i praktiken, inte minst för att den utmanar den rådande samhällsordningen. Människors olika etniska och kulturella bakgrund skildras både som en tillgång och som ett problem i integrationsarbetet (Ålund 2002:301, 311). Den offentliga och vetenskapliga diskursen har framställt invandrarfamiljen både som orsak till

¹ *Familjehem* och *fosterfamilj* är synonyma begrepp, som betecknar föräldraskap grundat på ett avtal mellan den placerande kommunen och fosterföräldrarna. Socialtjänsten har ansvaret för det placerade barnets omsorg under tiden barnet vistas i fosterfamiljen. Fosterföräldrar har inte vårdnaden om fosterbarnet och avtalet kan sägas upp på begäran av de inblandade parterna (Höjer 2003:212-214). Vi har valt att i vår studie använda begreppet *familjehem*, då den beteckningen används i Socialtjänstlagen. Vi använder oss av sådana benämningar som *det placerade barnet* och *fosterbarnet* parallellt, då det inte finns något annat begrepp, som skulle vara närmare relaterat begreppet *familjehem*.

sociala problem, och som en lösning: ”Familjen är så att säga både räddaren och förstöraren i kampen om etniska minoritetsungdomar och deras möjlighet till 'en lyckad integration' ” (Sandberg 2010:10). Balansgången mellan en jämlik behandling och erkännandet av det kulturellt specifika blir en av de centrala frågorna i det sociala arbetet med barn och familjer med migrationsbakgrund (jfr Kamali 2002; jfr Skytte & Montesino 2006).

Barnkonventionens artiklar 8, 13-15 och 30 beskriver barnets rätt till sin identitet, språk, kultur och religion, där barnets rättigheter omfattar medborgarskap och släktförhållanden (Barnkonventionen 2012). Barn och ungdomar som är födda i Sverige, och som har en eller båda föräldrar som är födda utomlands, är överrepresenterade inom dygnsvården, såsom familjehem och hem för vård eller boende (Socialstyrelsen 2010:22). Det väcker frågor om hur familjehemsföräldrar, som har tagit emot barn med en annan etnisk bakgrund än majoritetssamhället, känner sig berörda av etnicitetsfrågor. Enligt Socialstyrelsens (2011) rapport, var det 2009 runt 23 400 barn och ungdomar i Sverige placerade inom dygnsvården och den vanligaste placeringsformen var familjehem. Den internationella forskningen visar att familjehemsvården ökar även i Europa, USA och Australien (Socialstyrelsen 2011:8). På det sättet är familjehem som ett fenomen intressant att studera som en del av den svenska välfärden.

Så vitt vi kan bedöma, så finns det en begränsad mängd svensk forskning, som inbegriper både familjehem och etnicitetsfrågor. Vi har även tittat på internationell forskning, som berör frågor kring insatser till barn och ungdomar samt familjehemsforskning. Vi kommer att behandla det närmare under kapitlet *Tidigare forskning*. Socialstyrelsen (2010) betonar betydelsen av vidare forskning inom området interkulturellt socialt arbete, både gällande metoder och insatser (Socialstyrelsen 2010:10). Det är viktigt att studera frågor rörande etnicitet och kultur i det sociala arbetet med barn och ungdomar, då behovet av familjehem ökar. Hur familjehemsföräldrar uppfattar etnicitet utifrån sitt perspektiv kan därför ge bättre förståelse för vilka möjligheter eller hinder som skapas i praktiken.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka familjehemsföräldrars uppfattningar om etnicitet. Vi vill studera familjehem som har tagit emot barn med en annan etnisk bakgrund än majoritetssamhället. Vi vill vidare undersöka om och hur familjehemsföräldrar uppfattar kulturella skillnader och likheter i förhållande till de placerade barnens etniska bakgrund, och i vilka sammanhang dessa anses vara relevanta att beakta.

För att besvara vårt syfte, har vi formulerat följande frågor:

- Upplever familjehemsföräldrar att det placerade barnets etniska bakgrund har betydelse för deras förståelse av sitt uppdrag som familjehem? I så fall hur och i vilka sammanhang?
- Hur reflekterar familjehemsföräldrar kring vilken betydelse tiden i deras hem har för det placerade barnets identitet nu och i framtiden?
- Upplever familjehemsföräldrar att det behövs någon specifik kunskap för att hantera sitt uppdrag i förhållande till det placerade barnets etniska bakgrund? Vilken typ av kunskap handlar det i så fall om och var den kommer ifrån?

1.3 Disposition

I kapitel två presenteras tidigare forskning indelad i underrubriker, som är kopplade till forskningens fokus på specifika områden. I kapitel tre följer en redogörelse för de teoretiska utgångspunkter, som är centrala för vårt forskningsområde. I kapitel fyra presenteras datainsamlingsmetod, urval, bakgrundsinformation om familjehemsföräldrarna och de placerade barnen, genomförande och reflektioner kring processen, diskussion om studiens validitet och reliabilitet, forskningsetiska överväganden och arbetsfördelning. I kapitel fem redogör vi för våra resultat under tre olika teman, vilka är kopplade till våra frågeställningar. Vart och ett av dessa teman avslutas med en analys. I kapitel sex presenteras sammanfattning och slutdiskussion. I sista kapitlet ges förslag på vidare forskning.

2. Tidigare forskning

Vi har sett både på det svenska och på det internationella forskningsläget inom det valda undersökningsområdet. Utifrån vår bedömning, finns det en begränsad mängd forskning som inkluderar etnicitetsaspekten inom familjehemsforskning, i synnerhet inom det svenska forskningsfältet. Genomgången av tidigare forskning, som presenteras i vår studie under tre separata avsnitt, omfattar familjehemsforskning, vetenskapliga studier och artiklar rörande ett etniskt/kulturellt perspektiv inom den sociala barnvården, samt forskning som handlar om det sociala arbetet med individer eller grupper av individer med etnisk minoritetsbakgrund. Vi har även valt att redogöra för en avhandling inom familjehemsområdet med fokus på relationer utifrån ett vuxenperspektiv, som inte har någon anknytning till etnicitetsfrågor (se Höjer 2001), då relationsaspekter är betydelsefulla för våra analys- och tolkningsramar. Komplexiteten av förståelsen hur man ska arbeta med människor med etnisk minoritetsbakgrund visar på vilka diskurser som finns i samhället och vilken inverkan de får på mikronivå, det vill säga hur detta speglar sig i sociala praktiker. När det gäller begrepp i vår forskningsgenomgång, så använder vi oss av termer som respektive författare använder i sin text, förutom i de fallen när vi översätter från engelska, exempelvis översätter vi ”foster parents” till familjehemsföräldrar (se Brown et al. 2010).

2.1 Interkulturellt socialt arbete

Hur man bör arbeta både på den nationella och på den lokala nivån inom Individ- och familjeomsorgen (IFO) med personer med utländsk bakgrund belyses av Socialstyrelsens (2010) rapport ”Interkulturellt socialt arbete”. Även om rapporten betonar att människors sociala problem oftast bottnar i strukturella förhållanden, belyses vikten av en specifik kompetens, exempelvis rörande migrationserfarenheter, strukturell diskriminering, villkor för föräldraskap eller uppväxt inom olika kulturer. Dessa kunskaper ses som betydelsefulla för förståelsen av den enskilde individens behov i ett helhetsperspektiv. Man menar vidare att mycket av den efterfrågade kunskapen finns i det dagliga arbetet, men den är oreflekterad eller dokumenteras inte i tillräcklig utsträckning (Socialstyrelsen 2010:9; 56). Ålund (2002) menar att man alltid måste synliggöra kulturskillnader i förhållande till hur kulturella aspekter samspelar med sociala samhällsstrukturer och sådana kategorier som klass, kön eller ålder, och inte uppfatta dessa skillnader som oföränderliga (Ålund 2002:310-312).

Ett alternativt förhållningssätt i arbetet med klienter med en annan etnisk bakgrund än

majoritetssamhället, med syftet att förebygga riskerna för diskriminering, beskrivs av Kamali (2002). Etniskt eller kulturellt sensitivt socialt arbete visar på betydelsen att bemöta klienterna med värdighet, att inte stereotypisera dem, utan ta hänsyn till deras personliga egenskaper, samt att lyfta fram deras kulturella bakgrund som en resurs i den konkreta situationen. Etniskt/kulturellt sensitivt socialt arbete innebär att man erkänner kulturella skillnader mellan klienter, mellan socialarbetare och klienter, samt att den professionelle granskar sina attityder och fördomar för att kunna tillmötesgå den enskilde individens behov (Kamali 2002:147-149; jfr Johansson 2012:54; jfr Socialstyrelsen 2010:26-27).

En kritisk reflektion över förståelsen för innebörden av begreppet kulturell kompetens och ett alternativt synsätt för interkulturellt socialt arbete föreslår Ben-Ari & Strier (2010) i artikeln ”Rethinking Cultural Competens”, baserad på den franske filosofen Emanuel Lévinas teori om *den Andre*. Artikelns författare ifrågasätter den rådande föreställningen i det sociala arbetet om att kulturkompetens är en nödvändig och tillräcklig förutsättning för ett effektivt arbete med individer från andra etniska grupper än majoritetssamhället, och att den kan läras ut, tränas eller uppnås. Inom den västerländska filosofiska traditionen kommer kunskap före etik, vilket innebär att människor måste ha en viss kunskap för att förhålla sig etiskt gentemot varandra. Genom hänvisning till Lévinas filosofiska utgångspunkter, föreslår artikelns författare en annan syn på denna relation där etiken föregår kunskap. Utifrån detta perspektiv är det inte tillräckligt att de professionella erkänner kulturella skillnader, har kunskap om olika traditioner och världsbilder, eller är medvetna om sina egna värderingar. Ben-Ari & Strier (2010) menar att kunskap om den andre inte nödvändigtvis leder till rätta åtgärder och att kunskap inte är oskyldig. Författarna ser riskerna med institutionaliseringen av kulturkompetens eller uppfattningen om man kan förstå individen man möter, bara man har kunskap om dennes kultur, då det förutsätter att en sådan kunskap är mätbar. Det etiska förhållningssättet kan därför förhindra individens underordning och diskriminering (Ben-Ari & Strier 2010:2157-2159, 2162).

En återkommande problematik som forskningen belyser utifrån socialarbetares förhållningssätt i mötet med den enskilde med en annan etnisk bakgrund, är om fokus ska ligga på kulturella skillnader eller likheter. Även om Socialstyrelsen (2010) förespråkar en parallell användning av båda förhållningssätt, beskrivs fenomenet som både risk för kulturalisering av sociala problem å ena sidan, och sämre kvalitet å andra sidan, om man inte tar till vara på viktiga aspekter i klientens liv (Socialstyrelsen 2010:25). Kulturella normer,

värderingar eller religionsfrågor uppfattas som bland de mest känsliga ämnena att förhålla sig till från den professionelles sida. Osäkerheten och rädslan för att anklagas för diskriminerade attityder kan påverka tillitsskapande relationer mellan den professionelle och klienten negativt (Socialstyrelsen 2010:41-42). Soydan & Williams (2005) artikel, baserad på en vinjettstudie som genomfördes i Sverige, Danmark, Tyskland, Storbritannien och USA med syftet att undersöka vilken betydelse etniciteten har i socialtjänstens bedömning av insatser till barn, visade att barnets etniska tillhörighet hade en begränsad betydelse i bedömningen, vilket enligt författarna tyder på att socialarbetare generellt har ett universalistiskt tillvägagångssätt. Studien visar vidare på att socialarbetare från Tyskland, Danmark och Sverige helst låter kulturella experter eller kollegor med annan etnisk bakgrund ta hand om frågor kopplade till etnicitet (Soydan & Williams 2005:905, 915). Till liknande slutsatser gällande de professionellas försiktighet att ta upp kulturella aspekter kommer Johansson (2012) fram till i sin avhandling ”Uppdrag med förhinder. Bemötande av familjer med migrationsbakgrund inom den sociala barnvården”. Förklaringen till denna osäkerhet, enligt Johansson (2012) kan vara motstridiga mål i lagstiftningen gällande lika möjligheter för alla barn och den politiska ideologin om kulturell mångfald (Johansson 2012:52-54).

Skytte & Montesino (2006) lyfter också fram sociala myndigheters dilemma att i bedömningen och utformningen av insatser för barn med minoritetsbakgrund i det danska samhället erkänna det kulturellt specifika utan att den etniska bakgrunden ska uppfattas som en avgörande faktor. Problematiken här är däremot riktad mot konsekvenser för det enskilda barnet utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Författarna resonerar att utifrån det perspektivet är de viktigaste faktorerna i bedömningen om placeringen att barnet får möjlighet att utveckla likvärdiga kompetenser som andra barn, exempelvis att det utvecklas till en kompetent aktör i skolan och samhället. Om barnet under sin placeringstid bara får möjligheter att utveckla majoritetssamhällets kompetenser, utan att hänsyn tas till dennes familjebakgrund, kan det förlora sitt språk och känslan av familjekontinuitet, och därmed inte blir jämlik andra barn avseende möjligheterna att tillhöra sin biologiska familj eller släkt. Om barnet däremot skulle vid bedömningen om placeringen enbart uppfattas som representant för sin kultur, skulle det förhindra förståelsen av denne som en individ med individuella behov. Skytte & Montesino (2006) menar att erkännandet av det specifika kan uppnås genom att man utgår från den enskildes konkreta livssituation och inte genom kunskap från kulturexpertter (Skytte & Montesino 2006:292-298). Bekräftelsen av familjers sociala och kulturella kapital är en av de faktorer som hjälper att skapa tillit och dialog i relationer mellan professionella och familjer,

bidrar till familjemedlemmarnas integration i samhället och ökar alla inblandade aktörers kunskap för samhällsliga förhållanden (Johansson 2012:52, 54).

När det gäller socialt arbete med barn och ungdomar samt deras föräldrar, som kommer från olika delar av världen, lyfter forskningen fram olika problematiska aspekter i barnens uppväxtvillkor. Generationskonflikter som uppstår i alla kulturer, när ungdomar ska bygga upp ett självständigt liv, blir mer problematiska i familjer med migrationsbakgrund. Socialstyrelsen (2010) menar att det inte är en självklarhet att barn till föräldrar som har kommit till Sverige från något annat land, upplever samma etniska eller kulturella tillhörighet, eftersom deras identitet formas av både föräldrar och majoritetssamhället som de växer upp i. På det sättet kan kulturskillnaderna mellan barn och föräldrar från samma familj vara större än skillnader mellan dessa barn och andra barn i samma ålder i majoritetssamhället. En problematisk aspekt, när professionella kan hamna i svårhanterliga situationer, är när barn och deras föräldrar med en utländsk bakgrund har olika önskemål gällande språk, kultur eller traditioner. Föräldrar med andra värderingar än majoritetssamhället upplever sig ofta diskriminerade genom att bli ifrågasatta i sin föräldraroll. Utvecklingen av effektiva insatser i sådana familjesituationer, där en person bedöms ha bristande föräldraförmåga, måste utgå från metoder som tar hänsyn till familjens syn, exempelvis på barnuppfostran (Socialstyrelsen 2010:30, 37). Ålund (2002) menar att invandrarungdomars problem i själva verket beror på deras föräldrars sociala utanförskap, förlust av auktoritet som förälder och som samhällsmedborgare. För att kunna förhindra att barn och ungdomar återvänder efter vistelsen i familjehem till den segregande verkligheten, måste institutionell praxis rekonstruera den negativa föreställningen om invandrarfamiljen (Ålund 2002:302-303).

Det bristande ungdomsperspektivet i den sociala barnavårdens praktik diskuteras av Sjöblom (2003) i artikeln ”Att rymma och kastas ut hemifrån – ett icke legitimt uppbrott från familjen”, där det konstateras att socialtjänsten har bristfälliga kunskaper om hur man ska utveckla stöd och hjälp till ungdomar utifrån deras egna uttryckta behov. Sjöblom (2003) kommer till sådana slutsatser i undersökningen om fenomenet när ungdomar rymmer eller kastas ut hemifrån, och diskuterar vidare fenomenet i förhållande till flickor med invandrarbakgrund. Forskaren betonar att socialtjänsten tillskriver ungdomarna relationsproblematik eller beteendeproblem, det vill säga individuella brister, medan flickor med en annan bakgrund än svensk tillskrivs ha en kulturkonflikt, exempelvis i förhållande till föräldrarna. Socialtjänstens mål i arbetet med denna klientgrupp blir då att få flickorna att

komma tillbaka till sin familj, för att inte uteslutas från sin familjs gemenskap, i stället för att lyfta fram flickornas rättigheter att individuellt forma sina liv. Ungdomarnas egna tolkningar av sin livssituation bemöts av professionella med misstänksamhet (Sjöblom 2003:210, 219-222).

2.2 Vad är ett lämpligt familjehem?

För nästan två decennier sedan kom Socialstyrelsens (1995) rapport ”Invandrarbarn i familjehem”, som behandlade frågor rörande familjehemsplaceringar för barn med en annan etnisk bakgrund än svensk. Huvudfrågan handlar om hur man kan ta hänsyn både till barnets rätt till sin kulturella bakgrund, och till individuella behov vid valet av ett lämpligt familjehem, under placeringstiden och efter en avslutad placering (Socialstyrelsen 1995:9). Undersökningen visar att ensamkommande flyktingbarn oftast hamnar hos sina släktingar, som ofta är själva utsatta på grund av migrationserfarenheter och brist på ekonomiska resurser. Rapporten betonar att den optimala lösningen är att familjehemsföräldrar skulle tala samma språk och ha samma kulturella bakgrund som barnet, samtidigt som de skulle vara etablerade i det svenska samhället och bedömas att ha en god omsorgsförmåga, men att det är svårt att förena i praktiken. Socialarbetare från några kommuner uttrycker att syftet med placeringen inte kan vara att hjälpa barnet integrera sig i det svenska samhället, då detta skulle göra det svårare för barnet att återförenas med sin familj. Flera socialsekreterare uppfattar att det finns många svenska familjehem, som kan ge god omsorg och bygga en bra relation till placerade barn med en annan etnisk bakgrund, men att de familjerna samtidigt har det svårt att hantera barnens biologiska familjer på grund av deras bristande omsorgsförmåga och en annan kultur. Biologiska föräldrar kan i sin tur uppleva rädslan för att förlora kontakt med sina barn, om barnen inte längre uppfostras enligt deras värderingar (Socialstyrelsen 1995:27, 32-35).

Socialstyrelsens (2011) rapport ”Initial bedömning vid socialtjänstens rekrytering av familjehem” behandlar bedömningsmetoder och handläggnings- och dokumentationssystem vid rekryteringen av familjehem. Bedömningsinstrument, som i denna rapport omfattar första rekryteringsfasen, bygger på teorier om skydds- och riskfaktorer, samt på utvecklingsekologisk teori. Enligt utvecklingsekologisk teori, påverkas barnets socialisation och utveckling både av familjehemsföräldrars egenskaper och av den omgivande miljön. Familjehemsföräldrar måste i sin tur kunna ta hänsyn till barnets personliga egenskaper och

ha en insikt i hur det blir påverkat både av biologiska föräldrar, medlemmar i familjehemmet och av den omgivande miljön. Kulturell kompetens nämns som en faktor, som inte är aktuell vid ett initialt skede i bedömningen av personers lämplighet för att vara familjehemsföräldrar, däremot är sådana faktorer som hantering av kontakter med barnets biologiska föräldrar, syskon och släktingar betydelsefulla redan i första bedömningsfasen (Socialstyrelsen 2011:10, 17).

Sociala myndigheters bristande förtroende för invandrares lämplighet som förälder eller som familjehemsförälder ifrågasätts av Ålund (2002) i artikeln ”Sociala problem i kulturell förklädning”. En av de centrala frågor som lyfts fram är bland annat hur institutionell praxis tolkar normer för barnfostran, genom att beskriva invandrarföräldrar som traditionsbundna, till skillnad mot den demokratiska och jämställda svenska familjemodellen. Ålund (2002) menar att socialtjänstens bedömningar av invandrarfamiljer som instabila egentligen kan förstås som omyndiggörande och integritetskränkande. I det praktiska arbetet med barn och ungdomar välkomnar de professionella dessa familjers traditioner att hålla ihop med släkten, men är misstänksamma mot deras förmåga att fostra (Ålund 2002:304-307).

2.3 Lärdom i relationer i familjehem

Vad händer med en familj, med familjemedlemmarnas inbördes relationer, vilka insikter, möjligheter eller svårigheter uppstår när denna familj tar på sig uppdraget att bli familjehem till ett barn, behandlas av Brown et al. (2010) och Höjer (2001). Brown et al. (2010) presenterar en undersökning med kanadensiska familjehemsföräldrar med fokus på deras positiva upplevelser av att vara familjehemsföräldrar till barn från en annan kultur än den egna. Artikelns författare menar att forskningen inom området oftast handlar om riskerna för etnisk assimilering av minoritetsbefolkning, men att det är lika viktigt att identifiera fördelarna med transkulturellt familjehemsföräldraskap, i och med detta kan öka kunskap för faktorer som bidrar till lyckade placeringar (Brown et al. 2010:276-277). Undersökningens resultat har presenterats som olika svars kategorier, som bland annat handlar om familjehemsföräldrarnas möjlighet att lära känna en annan kultur genom det placerade barnet, betydelsen av ett öppet sinne för att kunna ompröva sina egna fördomar och stereotypa uppfattningar, och ett intresse för att testa andra synsätt. Annars begränsad direktkontakt med andra kulturer bidrar genom transkulturellt familjehemsföräldraskap till en ökad medvetenhet och respekt för andra synsätt. Familjehemsföräldrarna i undersökningen uttrycker önskan att

lära det placerade barnet även om sin egen kultur, som ibland kan innebära att man måste kompromissa. En del respondenter uttrycker det som att det placerade barnet genom vistelsen i familjehemmet får möjlighet att se den rätta vägen. Artikelns författare tolkar denna uppfattning som oviljan att se andra kulturer som lika giltiga. Familjehemsföräldrarna visar i undersökningen även på insikter om begränsad kulturell kunskap. Sammanfattningsvis menar författarna att det finns för lite forskning som handlar om utvecklingen av en sund kulturell självkänsla som ett resultat av tiden i familjehem, och att familjehemsföräldrarnas erfarenhet av att tillhöra någon annan minoritets grupp kan skapa djupare insikt för det placerade barnets situation (Brown et al. 2010:279-282).

Syftet med Höjers (2001) avhandling ”Fosterfamiljens inre liv” är att undersöka vad som händer i en familj när den tar emot fosterbarn och därmed utökar sitt ansvar, omsorgsgivande och nätverk. Studien har ett vuxenperspektiv, som innebär att man utgår från fosterföräldrars beskrivningar om hur relationer mellan familjemedlemmar, inklusive fosterbarn och deras biologiska föräldrar, påverkas av det nya uppdraget (Höjer 2001:1-2). Enkät- och intervju svaren visar att motivet till att vara fosterförälder kan vara varierande, men oftast handlar det om önskan att göra en samhällsinsats och att ge omsorg. Denna önskan uttrycks bland annat med en upplevd solidaritetskänsla med andra människor och viljan att hjälpa dem. Fosterföräldrar ser sig själva och uppfattas av andra som kompetenta och stabila föräldrar och samhällsmedborgare. Relationer till biologiska föräldrar, menar Höjer (2001), kan vara ett känsligt ämne av olika anledningar. Ett barn som bor i ett fosterhem, ska behålla kontakt med sina biologiska föräldrar och släktingar, men i praktiken kan det vara svårt att genomföra. Biologiska föräldrar befinner sig ofta i en underordnad position, då de har bedömts att ha en bristande föräldraförmåga. Höjer (2001) menar att det faller sig naturligt att det kan uppstå konflikter och osäkerhetskänslor, men de flesta fosterföräldrar hittar handlingsstrategier, som hjälper dem att hantera kontakten. En väl fungerande kontakt mellan fosterföräldrar och biologiska föräldrar påverkar det placerade barnet positivt (Höjer 2001:99-103, 180-185).

3. Teoretiska utgångspunkter

Under följande kapitel presenteras teoretiska utgångspunkter, som är centrala i vår studie och som används i analysen av det empiriska materialet. Kapitlet förklarar begreppen *etnicitet*, *kultur* och *identitet* i det sociala arbetets sammanhang, det vill säga i en institutionell kontext. På grund av att studiens fokus är riktad mot hur familjehemsföräldrarnas uppfattningar om

etnicitet konstrueras i olika sociokulturella sammanhang, använder vi oss även av begreppet *familjens arenor/familjeplan*.

3.1 Etnicitet, kultur och identitet i socialt arbete

Forskningen visar att olika synsätt på etnicitet och kultur påverkar hur frågor gällande sociala problem och social integration framställs i den offentliga debatten, och vilka arbetsmetoder eller förhållningssätt i det sociala arbetspraktik som bedöms lämpliga i förhållande till barn och ungdomar med etnisk minoritetsbakgrund (Sandberg 2010:12). Begreppet *etnicitet* definieras olika, beroende på den historiska, kulturella eller vetenskapsteoretiska kontexten, och kan beteckna olika fenomen, såsom tillhörighet, kulturella praktiker, tradition, religion eller identitet. *Etnicitet* är ett ideologiskt laddat begrepp, som kan syfta på ett gränsdragningskriterium mellan *vi* och *de*, för att reglera sociala och kulturella relationer mellan majoritetssamhället och minoritetsgrupper. Framställningen av etnicitet som ett statistiskt fenomen skapar risker för social exkludering, stigmatisering och homogenisering av skilda individers livserfarenheter (Peterson & Ålund 2007a:16-17, 21-22). Etnicitet kan även förstås som ett dynamiskt fenomen. Giddens (2007) definierar etnicitet som ett socialt fenomen som människor reproducerar genom socialisation och som förbinder deras nutid med det förflutna. Han menar att etnicitet i form av kulturella värderingar eller traditioner är föränderlig, exempelvis att grupper som betecknas som invandrare i ett majoritetssamhälle, kan uppleva sig att ha skilda traditioner, men att dessa blir influerade av majoritetssamhället och förändras över tid (Giddens 2007:394).

På samma sätt som etnicitet, är *kultur* ett mångtydigt begrepp. I en bred bemärkelse kan kultur förstås som ett begrepp för olika livsstilar, värderingar eller traditioner, exempelvis ungdomskultur. På grund av att vår studies fokus är riktad mot etnicitet, är vi intresserade av kultur och kulturella uttryck i en etnisk kontext (jfr Sandberg 2010:21). Det finns vidare olika typer av kulturförståelse, som ger olika förutsättningar för det sociala arbetets förhållningssätt till etniska och kulturella frågor. *Universalistisk respektive evolutionistisk kulturförståelse* innebär att det sociala samhällets utveckling förstås som lineär och handlar om utveckling från primitiva till komplexa samhällen. Enligt denna förståelse är den västerländska kulturen allmängiltig i förhållande till andra traditionella kulturer (Kamali 2002:23; Skytte & Montesino 2006:287). I förhållande till sociala arbetets relation till etnicitets frågor, innebär ett universalistiskt synsätt att alla individer i ett samhälle har likartade behov och därför inte

behöver några speciellt inriktade insatser eller förhållningssätt (Sandberg 2010:13-14). *Kulturrelativism* erkänner olika kulturers lika värde, men förklarar människors sociala problem som grundade i etniska, kulturella eller religiösa livsaspekter, i stället för att söka problem i själva situationen. Inom den relativistiska kulturförståelsen uppfattas kultur som en statisk uppsättning av värden och traditioner, som individer överför till varandra i generationer. Användningen av detta synsätt i socialt arbete skapar risker för kategoriseringar, då individer förstås som kulturrepresentanter, samt förbiser strukturella maktförhållanden, social exkludering och diskriminering (Skytte & Montesino 2006:289).

Gällande det sociala arbetets praktik, betonar forskningen behovet av mer *kontextuell kulturförståelse*. Inom detta synsätt uppfattas etnicitet som en social konstruktion som formas av människor i interaktion med varandra i sociala sammanhang, samtidigt som den påverkas av strukturella sammanhang. De specifika kulturella dragen hos en viss samhällsgrupp markerar gruppens identitet och sätts upp av själva gruppen. Kulturella skillnader utifrån detta synsätt förstås som subjektiva och beroende på hur individen uppfattar att denne skiljer sig från andra grupper. Etnicitet som skapas mellan grupper betyder därför en relation istället för egenskap hos en grupp (Skytte & Montesino 2006:290-291). Med utgångspunkt i vårt syfte att undersöka familjehemsföräldrars uppfattningar om etnicitet, är vår förståelse att individers subjektiva uppfattningar är präglade av både personliga erfarenheter i konkreta sammanhang, och av den samhälleliga kontexten inom vilken individer befinner sig. Familjehemsföräldrars uppfattningar kan på det sättet spegla även rådande samhällsdiskurser om ett mångkulturellt samhälle och sociala institutioners producerade föreställningar om etnicitet eller kulturella skillnader och likheter (jfr Mattsson 2010:28-29; jfr Sahlin 2002:125-126). Vilket synsätt på etnicitet och kultur som tillämpas inom den sociala barnavårdens praktik, blir avgörande för barn och ungdomars självuppfattning, identitetsformering och integrering i det svenska samhället (Ålund 2002:300).

För socialiserings- och identitetsformeringsprocessen är etnicitet en av de kategorier som fungerar både som en inkluderande och som en exkluderande faktor för etniska minoritetsungdomar. Individens position utifrån köns-, klass- och etnicitetsstrukturer i samhället påverkar dennes förutsättningar för identitetsformering och upplevelser av tillhörighet. De kulturella identiteter som skapas i ett mångkulturellt samhälle, är inte ett återskapande av föräldrarnas traditioner, utan omtolkning av dessa och normgivande samhällsdiskurser (Peterson & Ålund 2007b:187-191). Sandberg (2010) menar att hinder för

en positiv identitetsutveckling inte är att ungdomarna hamnar mellan sina föräldrars och majoritetssamhällets kultur, utan att deras kulturella bakgrund framställs i den offentliga debatten och av sociala myndigheter som ett hinder för en lyckad integration (Sandberg 2010:105). Upplösningen av invandrarfamiljens roll som dysfunktionell för majoritetssamhällets normativa förhållanden, får negativa återverkningar för barn och ungdomar med etnisk minoritets bakgrund (Ålund 1997:63-64). Om individen uppfattar att den egna familjens värderingar är dysfunktionella för att kunna anpassa sig till majoritetssamhällets normer, men utesluts från samhället på grund av sin bakgrund, kan det få konsekvenser, både på ett socialt och på ett kulturellt plan. För att kunna hantera motstridiga budskap från familjen och samhället, lär sig barn och ungdomar med etnisk minoritetsbakgrund dubbla lojaliteter, samtidigt som de visar motstånd både mot majoritetssamhället, och mot sina föräldrars världsbilder (Kamali 1999:39, 44, 92; Peterson & Ålund 2007b:187-188, 191; Ålund 1997:58).

3.2 Familjens arenor

Familjehemsföräldrars uppfattningar om etnicitet i vår studie bör förstås inom ramen för en institutionell och en kulturell kontext, då familjehemsuppdrag regleras i ett avtal mellan kommunen och familjehemmet, samtidigt som familjehemsföräldrars uppfattningar kommer från de egna kulturella referensramarna. För att kunna analysera hur familjehemsföräldrars uppfattningar konstrueras i olika sociala relationer, har vi använt oss av den danske familjeforskaren Schultz-Jørgensens (2008) begrepp *familjens arenor* eller *familjeplan*, som Höjer (2001) lånade i sin avhandling för att beskriva skillnader mellan familjer med och utan fosterbarn. Det offentliga familjeplanet innebär att på grund av det placerade barnet, utökas sociala familjehemmets nätverk med andra aktörer, såsom den biologiska familjen, skola eller socialsekreterare. Det privata familjeplanet ger utrymme för tillhörighet och trygghet, men påverkas av det offentliga familjeplanet, genom att fosterbarnets behov påverkar invanda familjens rutiner och kräver vissa gränssättningar. Det personliga familjeplanet betyder individens uppfattningar av sig själv i relation till andra familjemedlemmar (Höjer 2001:222-223; Schultz-Jørgensen 2008:40-43).

4. Metod och metodologiska överväganden

I kapitlet som följer presenteras den metod som vi använt oss av för insamlingen av det empiriska materialet. Vi redogör även för de val, ställningstaganden och beslut som fattats under arbetets gång, samt hur vi lagt upp det praktiska arbetet. Slutligen följer reflektioner kring studiens validitet och reliabilitet, forskningsetiska överväganden samt en beskrivning av studiens arbetsfördelning.

4.1 Datainsamlingsmetod

Användningen av en metod syftar till att använda ett specifikt redskap för att samla in empiriska data (Denscombe 2009:183). Åsberg (2001) menar att en metod varken kan vara kvalitativ eller kvantitativ. Detta eftersom dessa egenskaper inte syftar till metoden i fråga, utan hänvisar till de särdrag det specifika fenomenet vi söker kunskap om besitter. Han menar med andra ord att det är de data som samlas in, som har kvalitativa eller kvantitativa egenskaper (Åsberg 2001:270-290). Enligt Holme och Solvang (2010), syftar en kvalitativ ansats till att få en fördjupad förståelse av ett fenomen (Holme & Solvang 2010:14). Syftet med vår studie är att undersöka familjehemsföräldrars uppfattningar om etnicitet, vilket innebär att vi eftersträvar att få en fördjupad förståelse av fenomenet. Med detta sagt menar vi att de data vi eftertraktade var kvalitativa snarare än kvantitativa till sin karaktär. För att kunna svara på studiens syfte och frågeställningar, behövde vi få en insikt i vad för studien relevanta individer hade för åsikter, uppfattningar och erfarenheter i frågan. Denscombe (2009) menar att intervjuer är en insamlingsmetod, som är väl lämpad för detta ändamål och som gör det relativt lätt att få värdefulla insikter, baserade på informantens känslor, uppfattning och erfarenheter (Denscombe 2009:232, 267). Då det var denna typ av data vi eftersökte, samt då vi ville att informanterna skulle ha ett relativt stort utrymme för att själva berätta vad de ansåg viktigt, valde vi att arbeta med semistrukturerade intervjuer. En *semistrukturerad intervju* innebär enligt Robson (2011) att intervjuaren har en intervjuguide, vilken fungerar som en slags checklista. En intervjuguide gör det lättare för intervjuaren att kontrollera att de olika punkter, som är relevanta för forskningen kommer med under intervjun (Robson 2011:280). Ordningen på dessa punkter modifieras dock ofta och det finns en öppenhet i den semistrukturerade intervjun, som ger informanten utrymme att utveckla sina tankar och uppfattningar (Denscombe 2009:234-235). När vi utformade intervjuguiden,

skapade vi frågor som grundade sig i våra frågeställningar, eftersom vi i så hög grad som möjligt ville säkerställa att vi efter intervjuerna skulle uppnå syftet med studien.

Två av intervjuerna som utförts har haft en personlig karaktär. En *personlig intervju* är enligt Denscombe (2009) den vanligaste varianten av semistrukturerade intervjuer och betyder att intervjuaren och informanten träffas. Fördelen med denna sorts intervju är att den är förhållandevis lätt att anordna, att kontrollera samt att efterarbetet med transkriberingen underlättas, då endast en person intervjuas i taget (Denscombe 2009:235). I tre fall har vi intervjuat två informanter vid varje intervjutillfälle.

När det gäller upptagningen av intervjuerna, har vi valt att använda ljudinspelningar med kompletterande fältanteckningar. Att intervjuerna kommer att spelas in, har framgått av vår förfrågan, och informanterna har i respektive fall givit sitt samtycke till att denna metod används. Ljudinspelningar har tydliga fördelar, då tillvägagångssättet ger en nästintill fullständig dokumentation över intervjun. Detta till skillnad om intervjuaren fullt ut behöver lita på sina fältanteckningar. En annan fördel med ljudupptagningar är att andra forskare kan kontrollera dem, vilket i sin tur höjer uppsatsens trovärdighet (Denscombe 2009:259). I vår studie hade vi fördelen att vara två personer. Vilket innebar att medan en av oss ansvarade för den pågående intervjun, så hade den andra möjlighet att observera och under tiden skriva fältanteckningar, som vi tog i beaktande när vi analyserade materialet.

4.2 Urval

När det gäller urval, har vi avgränsat oss till att söka informanter inom Kalmar län, Kronobergs län och Blekinge län. Detta eftersom det är de län som geografiskt ligger närmast till hands och därmed gjorde vårt arbete mer ekonomiskt och tidsmässigt hanterbart. Vi kontaktade i första hand tre chefer för familjehemsteam eller familjeenheter i de aktuella länen, för att utreda om de kunde hjälpa oss att få access till informanter enligt vårt urvalskriterium: familjehemsföräldrar som har tagit emot barn med en annan etnisk bakgrund än majoritetssamhället. Med andra ord var det i detta stadium handläggarna, som hade kontakt med familjehemmen, som valde ut de individer, som de utefter våra instruktioner ansåg lämpliga att delta i undersökningen. Anledningen till att handläggarna valde våra informanter, är ett resultat av att sekretess hindrade dem från att omedelbart kunna ge oss kontaktinformation. Det var först efter att personerna i fråga givit sitt samtycke till att vi kunde kontakta dem, som informationen lämnades till oss. Trost (2005) menar att det finns

risker med att använda sig av ”nyckelpersoner” eller ”gate-keepers”, eftersom de kan ha agendor som är dolda för forskaren. Det kan exempelvis handla om att de styr urvalet på ett sätt som passar dem, eller att de lägger in egna värderingar i vad som är en bra informant (Trost 2005:119). För att försöka säkerställa att handläggarna valde ut lämpliga informanter, har vi genom hela urvalsprocessen haft en regelbunden kontakt med dem, både via e-post och telefon.

I de flesta fall har vi använt oss av ett *subjektivt urval*. Denscombe (2009) beskriver detta som att informanter handplockas utefter vilka som tros kunna ge den mest värdefulla informationen (Denscombe 2009:37). Det subjektiva urvalet är gällande i val av alla informanter utom i två fall, där vi istället använde oss av ett *snöbollsurval*. Ett snöbollsurval innebär att en person refererar till en annan person som passar urvalskriterierna, och att processen att hitta informanter därigenom initieras och vidgas (Denscombe 2009:38). Anledningen till att vi använde oss av detta urval för att få access till två informanter, grundar sig i att våra kontakter inom familjehemsteamerna och familjehemsenheterna hade svårigheter att få fram fler informanter, samt att ett sent bortfall åstadkom ett behov av att snabbt hitta familjehemsföräldrar att intervjua för att få ihop det antal informanter vi önskade. När det gäller snöbollsurval, är det dock viktigt att reflektera över att det kan ge en viss skevhet i informantsammansättningen (Dalen 2007:64). Detta då informanterna refererar till de personer som de har inom sitt nätverk, vilket kan innebära att urvalet utgörs av individer med snarlika åsikter och uppfattningar som ursprungsinformanten.

När det gäller urvalets storlek och sammansättning, har vi totalt intervjuat åtta familjehemsföräldrar från sex olika familjehem. Informanternas ålder, kön, socioekonomisk situation eller etnisk bakgrund har i denna studie inte utgjort några specifika kriterier som vi beaktat under urvalsprocessen. Vi har sammanlagt varit i kontakt med tolv familjehemsföräldrar, fyra utav dessa har av en personlig anledning bortfallit från vår undersökning.

4.3 Familjehemsföräldrarna och de placerade barnen

Det framgår från intervjuerna att informanterna har arbetat som familjehemsföräldrar uppskattningsvis mellan sju och trettio år. En del av dem har från början arbetat som jourfamilj eller som kontaktfamilj, och har så småningom blivit tillfrågade om de är intresserade av att börja arbeta som familjehem. De flesta familjehemsmammorna har

arbetslivserfarenhet inom vård- och omsorgssektorn, medan familjehemspapporna har arbetat inom bygg, kommunikation och transport. Ingen av informanterna har nämnt att de uppfattar sig själva som tillhörande någon annan etnisk eller kulturell bakgrund än den svenska. När det gäller de placerade barnen, så är det en heterogen grupp. Vissa av barnen har placerats på grund av tvång, medan andra är frivilliga placeringar. En del av barnen som berörs i familjehemsföräldrarnas berättelser, är födda i Sverige, medan resterande är födda i andra delar av världen. Barnens ålder varierar också mycket, även om de flesta barnen är mellan skolålder och på gränsen till vuxenlivet. Det framkommer från intervjuerna, att alla de placerade barnens biologiska föräldrar har en annan etnisk bakgrund än den svenska och att några av dem bor i Sverige, medan övriga lever i andra länder. Familjehemsföräldrarnas berättelser omfattade även barnplaceringar bakåt i tiden, det vill säga att de berättade om sina erfarenheter som familjehemsföräldrar till barn, som inte längre bor hemma hos dem.

4.4 Genomförande och reflektioner kring processen

Studiens planeringsstadium sträckte sig över en relativt lång tid. Vi hade inte räknat med att processen från det att vi talade med våra kontakter på familjehemsteam och familjeeenheter, tills det att vi själva fick access till de informanter vi behövde, skulle vara så lång och tidsödande. Detta resulterade dock i att när vi väl fick kontakt med familjehemsföräldrarna, så var vi väl insatta i ämnet och redo att intervjua dem, så fort de hade möjlighet att träffa oss. Huruvida det faktum, att vi inte kunnat kontrollera urvalet av majoriteten av informanterna, har påverkat studien i någon riktning, är svårt att säga. Det finns en risk att informanterna valdes ut på grund av att de hade den bästa kontakten med handläggarna, sågs som mest samarbetsvilliga eller som bedömdes ha mest positiva åsikter om uppdragsgivarna. Vårt empiriska material tyder dock på att detta inte är fallet. De uppfattningar som framkommer är inte allt igenom positiva, utan det finns en bred variation i informanternas utsagor.

Intervjuerna genomfördes vid fem intervjutillfällen. Den första intervjun var en gemensam intervju med två familjehemsföräldrar ifrån två olika familjehem. Denna intervju tog ca två timmar, medan de övriga intervjuerna tog ca en timme vardera. Vi har intervjuat sex kvinnor och två män. Båda familjehemsfäderna intervjuades tillsammans med sina fruar enligt deras önskemål. Fyra intervjuer genomfördes i familjehemsföräldrarnas bostad, medan en intervju utfördes på Linnéuniversitetets bibliotek i Kalmar.

På vilket sätt det faktum, att vi intervjuat två familjehemsföräldrar samtidigt i tre fall har påverkat informanterna, är svårt att utreda. Anledningen till att vi valde att göra på detta sätt grundar sig på informanternas egen önskan, då de beskrev sig bekvämare med att göra intervjun tillsammans. Vi har varit noga med att tillmötesgå informanterna så långt som möjligt, dels eftersom deras känslor i intervjusituationen är viktiga för att vi ska få den bästa informationen, men främst ur en forskningsetisk synpunkt. För att undvika att vi endast skulle få den ena personens uppfattning, bad vi dem att låta varandra tala till punkt. Det faktum att vi utfört tre intervjuer med två familjehemsföräldrar samtidigt, kan också ha verkat till vår fördel, då den påverkan intervjuarens närhet har, kan ha minskat eftersom intervjun mer utvecklades till en diskussion mellan två individer som bekräftar och utvecklar varandras resonemang. Detta kan ha gjort att osäkerheten över att inte säga vad de trodde vi tyckte var de rätta sakerna minskat.

Efterhand som vi utförde intervjuerna, transkriberade vi det insamlade materialet. Utifrån dessa data har vi skapat tre olika huvudteman, relaterade till våra frågeställningar. Varje huvudtema är uppdelat i mindre delar, som utgör en sammanfattning över skillnader och likheter som synliggjordes under bearbetningen av informanternas utsagor. Varje tema avslutas med en analys. Vi har valt att göra på detta sätt eftersom det ger läsaren en möjlighet att ta del av vårt material innan vi analyserar det. Med detta hoppas vi kunna ge läsaren ett utrymme för en egen tolkning. När det gäller vår egen analys av materialet, så har vi under hela arbetsprocessen haft en diskussion om vad som är vårt perspektiv och vår tolkning av vad informanterna uttrycker, och försökt ta detta i beaktning. Taget ur sitt sammanhang inser vi att vissa utav de använda citaten kan tolkas på ett sätt som inte överensstämmer med helheten av intervjun, vilket vi är medvetna om blir en svårighet att se för läsaren. Detta till trots hoppas vi att vi genom detta ökat förutsättningarna för läsaren att följa de tankegångar vi haft när vi analyserade materialet.

4.5 Validitet och reliabilitet

Patel och Davidsson (2003) menar att en studie, för att ha en god *validitet*, mäter det som denne avser att mäta, och för att studien ska ha en god *reliabilitet*, krävs det att mätningarna sker på ett tillförlitligt sätt (Patel & Davidsson 2003:98). Vissa forskare har hävdad, att på detta sätt avgöra hur säker informationen som inhämtats är, inte går att använda i kvalitativ forskning, då de anser att termer likt dessa hör hemma i en positivistisk och kvantitativ värld

(Jacobsson 2008:165-166). Detta till trots skall vi nu med utgångspunkt i vår studie presentera vad vi kommit att behöva reflektera över utifrån dessa begrepp. När det gäller validitet och reliabilitet, menar Denscombe (2009) att det är viktigt att ta i beaktande att det som informanten säger, inte alltid behöver vara sanningen, utan att intervjuaren påverkar informanten. Detta kan exempelvis bero på intervjuareffekten, som innebär att människor svarar olika, beroende på hur de uppfattar intervjuaren, dennes självpresentation och dennes personliga engagemang. Till detta hör även aspekter som ålder, etnicitet, kön och yrkesstatus (Denscombe 2009:244-247). Då våra intervjuer har utförts ansikte mot ansikte, är detta inte en effekt vi kunnat undkomma, men för att försöka undvika att intervjuareffekten stör validiteten, har vi reflekterat över dessa aspekter och försökt att vara uppmärksamma på vilken effekt vi hade på de intervjuade.

Då vi begrundar validiteten utifrån våra intervjufrågor (se bilaga 2), har vi medvetet undvikit komplicerade termer och vi har lagt mycket tid på att försöka göra frågorna så tydliga som möjligt över vad det är som vi vill få ett svar på. Ett problem som vi brottades med i början av utformningen av intervjuguiden, var problematiken kring allmänna begrepp, så som exempelvis kultur. Begreppet inrymmer en mängd olika aspekter och olika individer reflekterar över det på olika sätt. Detta gav dock inte det problem vi från en början hade trott, utan vårt semistrukturerade intervjusätt gav oss möjlighet att ställa följdfrågor, relaterade till just de aspekterna som var relevanta för vår studie, samt att informanterna hade möjlighet att på ett öppet sätt förklara vad som var betydelsefullt för dem. Intervjufrågorna har därmed täckt in den information vi behövde för att svara på våra frågeställningar och de avser det som vi ämnade undersöka.

När de gäller validiteten angående huruvida vi intervjuat rätt individer, har samtliga informanter uppfyllt det urvalskriterium som vi formulerade i initieringsfasen. Vidare har de en lång erfarenhet av att arbeta som familjehem, vilket gör att de upplevelser och erfarenheter som förmedlats sträcker sig över en lång period och inkluderar många olika individer.

Beträffande reliabilitet eller pålitligheten, menar Denscombe (2009) att det är viktigt att på ett så tydligt sätt som möjligt redogöra för hur slutsatserna i arbetet har dragits. Detta är särskilt viktigt i kvalitativ forskning, då läsaren endast kan följa en liten del av den analysprocessen som materialet genomgått (Denscombe 2009:381-382). För att få en god reliabilitet i vår studie, har vi gjort ljudupptagningar på alla intervjuer som vi utfört, vilket följts av noggranna transkriberingar på det inspelade materialet, samt kompletterande fältanteckningar. Detta för

att säkerställa att empirin är samstämmig med informanternas utsagor, samt för att göra det möjligt att kunna påvisa hur vi har dragit våra slutsatser.

4.6 Forskningsetiska överväganden

När det gäller etiska överväganden, har vi tagit hjälp av ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning” som är utgiven av Vetenskapsrådet (2002). I detta arbete presenteras fyra forskningsetiska principer, som vi redogör för utifrån de reflektioner och ställningstaganden som de inneburit för oss i vår studie. De fyra forskningsetiska principerna är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002:7-14).

Informationskravet innebär att forskaren skall informera informanten om forskningens syfte samt de rättigheter denne innehar gällande deltagandet i undersökningen (Vetenskapsrådet 2002:7-8). Vi har varit angelägna att alla involverade har haft tillgång till informationen som krävs för att vi ska uppfylla informationskravet. I första skedet har de som varit inblandade i sökandet av informanter fått ta del av en förfrågan om medverkan i en undersökning (se bilaga 1). Förfrågan har sedan skickats eller via handläggarna givits till alla berörda informanter. Vi har även varit angelägna att initiera en telefonkontakt i ett så tidigt skede som möjligt, för att kunna reda ut eventuella frågor eller oklarheter. Informationen har vidare kompletterats, då vi träffat informanten inför intervjun. Vi har varit noga med att upplysa informanten om våra namn samt de personuppgifter som gör det möjligt för dem att kontakta oss. Vi har även varit noga med att informera informanterna om följande: vilken anknytning vi har till universitetet, vad intervjun skulle resultera i, varför deras deltagande var viktigt, att deltagandet var frivilligt, att de inte behövde svara på specifika frågor, samt att de hade rätt att avbryta sin medverkan i undersökningen närhelst de önskade. Informanterna har även informerats om att de hade möjlighet att kontakta oss om de kände att de delgivit information som de ångrade i efterhand, eller att de ville komplettera informationen de givit. Vi har även informerat om på vilket sätt studien kommer att offentliggöras och hur de kan ta del av det färdiga materialet.

Samtyckeskravet innebär att informanten själv har rätt att bestämma över sin medverkan i en undersökning. Detta innebär bland annat att informanten har rätt att dra sig ur undersökningen utan att detta får negativa konsekvenser för vederbörande (Vetenskapsrådet 2002:9-11). De informanter som deltagit i vår undersökning är alla myndiga, vuxna individer som har haft

möjligheten att avbryta sitt deltagande under många olika stadier av undersökningen. För att ytterligare försäkra oss om att informanterna inte har lidit någon skada, har vi varit noga med att i slutet av varje intervju fråga hur de upplevde att bli intervjuade, samt om det var något de ville tillägga. En ytterligare aspekt som kräver samtycke ifrån informanten är möjligheten till ljudupptagningar (Patel & Davidson 2003:83). I förfrågan om medverkan i en undersökning, som alla informanter tagit del av, har vi upplyst om att intervjun kommer att spelas in. Vi har varit noga med att förklara att anledningen till detta grundar sig i att vi vill kunna redovisa informanternas utsagor på ett så fullständigt och rättvist sätt som möjligt.

Konfidentialitetskravet innebär att samtliga informanter i en undersökning har rätt till största möjliga konfidentialitet (Vetenskapsrådet 2002:12-13). Vi har informerat alla informanter om att vi har tystnadsplikt och att vi kommer att ta bort alla detaljer som kan avslöja deras eller de placerade barnens identitet. För att garantera konfidentialiteten, har vi avidentifierat våra informanter genom att exempelvis koda om personuppgifter. Vi har berättat för alla informanter att vi kommer att använda citat från dem i texten. Då vi inte velat namnge någon annan person, har alla informanter själva fått välja ett namn de ansåg var representativt för dem själva, så att de och ingen annan ska kunna hitta dem i texten. Namn på de placerade barnen och orter har vi tagit bort, eftersom de inte besitter någon relevans i vår undersökning. För att inte blanda ihop individer i det transkriberade materialet, har vi markerat barnets namn med en bokstav och systematiserat på så vis, att det första barnet som förekommer i intervjuer benämns med ett A etcetera. Orter valde vi att markera med ett X.

Nyttjandekravet innebär att materialet endast får användas i arbeten som har forskningsavsikter (Vetenskapsrådet 2002:14). Vi har varit noga med att informera våra informanter om att intervjuerna kommer att resultera i ett examensarbete på socionomprogrammet, samt att all e-post, allt transkriberat material och alla ljudupptagningar kommer att förstöras efter avslutat arbete.

Denscombe (2009) menar att det kan vara av vikt att få sin undersökning granskad av en etisk kommitté (Denscombe 2009:200-201). Eftersom vår studie behandlar känsliga personuppgifter som i den obearbetade versionen avslöjar etnisk tillhörighet, har vi valt att skicka en ansökan till Etikkommittén Sydost för att få vår idé granskad. I väntan på att få respons angående vår ansökan, var vi dock tvungna att påbörja intervjuerna innan vi fick rekommendationer, gällande våra forskningsfrågor. Vi har valt att i efterhand ta hänsyn till etiska nämndens rekommendationer i bearbetningen av det empiriska materialet och dess

presentation, med motiveringen att vi på det sättet försökt minimera riskerna för att på något sätt skada våra informanter, de placerade barnen eller andra individer, som har berörts av vår studie. Etikkommittén Sydost yttrande rådde oss bland annat till att behandla frågor rörande etnicitet på en generell nivå, utan att relatera till enskilda individer. Avsikten med vår studie är inte att belysa ett enskilt fall, utan hitta meningsskapande mönster i familjehemsföräldrarnas uppfattningar. För att ytterligare skydda de placerade barnen, har vi även undvikit att nämna all form av etnisk tillhörighet i våra exempel.

4.7 Arbetsfördelning

I vår studie har vi haft som mål att var lika delaktiga i arbetets alla skeden. Vi har gemensamt arbetat med de avsnitt i undersökningen, där vi ansåg att det var betydelsefullt att ha en samstämmighet i förståelse och tolkningar. Vi har tillsammans skrivit följande delar: problemformulering, syfte och frågeställningar, resultat och analys, sammanfattning och slutdiskussion, förslag på vidare forskning samt en intervjuguide för personliga intervjuer med familjehemsföräldrar. Lena har haft huvudansvaret för metod och metodologiska överväganden, förfrågan om medverkan i vår undersökning, samt ansökan för rådgivande etisk bedömning till Etikkommittén Sydost. Giedre har haft huvudansvaret för tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter. Vi var båda två lika mycket delaktiga i kontakterna med kommunerna och genomförde alla intervjuer tillsammans, då en av oss var huvudintervjuare, medan den andra var ansvarig för fältanteckningar. När det gäller transkriberingen av intervjumaterialet, transkriberade Lena en intervju själv, medan vi i övriga intervjuer transkriberade hälften var.

5. Resultat

Under följande kapitel presenteras insamlade data, som är baserade på intervjuer. Utifrån det empiriska materialet har vi identifierat viktiga meningsbärande mönster kring familjehemsföräldrarnas uppfattningar om etnicitet i förhållande till våra frågeställningar, som har delats i tre teman med underrubriker. Dessa teman är *Etnicitetens betydelse*, *Identitetsformering* och *Kunskap om det kulturella och det mellanmänniska*. Varje tema avslutas med en separat analys.

5.1 Etnicitetens betydelse

5.1.1 Motivet till att ta hand om barn med en annan etnisk bakgrund

De placerade barnens etniska eller kulturella bakgrund spelar i familjehemsföräldrarnas utsagor ingen roll för deras beslut att ta på sig uppdraget. De flesta familjehemsföräldrar poängterar att barnets hud- eller hårfärg skulle vara en otänkbar tanke att ens diskutera. De beskriver att det inte var något medvetet val att vilja hjälpa ett barn på grund av dess etniska bakgrund, utan att detta var en naturlig konsekvens av tidigare erfarenheter av arbete med barn från andra kulturer, som familjehem, jourhem eller kontaktfamilj. Barnets behov nämns som det primära skälet för att man ställer upp:

”Nä, för oss spelade det ingen roll varifrån barnet kom ifrån, utan när de ringer och frågar oss ser vi ju till behovet, och om vi kan fylla behoven, oavsett vart de kommer ifrån.” (Lovisa)

Som ett kompletterande motiv ges familjehemsföräldrarnas egen uppväxt eller boende i invandrartäta bostadsområden i storstäderna, ett naturligt intresse för andra kulturer, resor eller öppet sinne för mångfalden. En familjehemsmamma menar att det uppfattas som naturligt för både hennes familj och i hennes sociala nätverk att hjälpa barn med olika kulturella bakgrunder:

”[...] Det är inget konstigt för mig. Det är inte det. Och inte med mina bekanta heller, i de familjehemmen och ja, vanliga vänner. Jag menar de har ju sett mig i alla år, och de är likadana, det är kul. Det är kul att se barn med annorlunda... Det kan vara jobbigt också. [...] För att de har ju olika med sig i ryggsäcken... Ja, så är det... De är tuffa...” (Eva)

Viljan att hjälpa kommer från förståelsen av alla människors lika värde, oavsett deras ursprung:

”Där vi anser att människor är... alla som bor på den här jorden, jordklotet. Vi är människor, sedan att vi har krulligt hår, eller rakt hår, eller om du är brun, eller om du är vit, eller om du snedögd eller... För oss spelar inte det någon roll. Vi har inte de värderingarna, att vi skiljer på folk i vår familj, utan vi tycker alla är lika mycket värda.” (Tatiana)

Detta synsätt är i de flesta fall homogent hos familjehemsföräldrarna som har intervjuats.

5.1.2 Vardagen och högtider

I berättelser om familjens vardagsliv och högtidsfirande tillsammans med de placerade barnen, nämner familjehemsföräldrarna situationer, där de har upplevt kulturella skillnader både på ett positivt och på ett negativt sätt. De positiva beskrivningarna handlar exempelvis

om det svenska julfirandet, när föräldrarna upplever glädje genom att kunna dela med sig av sina traditioner med de placerade barnen:

”Man kände ju att man, man fick ju ge ifrån vårt... alltså vi är ju inte religiösa då, men vi firar ju jul. För att det är en fin tradition. Och då kände man ju att... X (religiös tillhörighet, förf. anm.) firar ju inte jul, men det kändes att... väldigt härligt att få... att de skulle få uppleva det.” (Bella)

I andra sammanhang beskriver familjehemsföräldrarna andra kulturer som berikande. De berättar om sin nyfikenhet för hur man lagar maträtter i andra länder, vad barnens religion innebär eller hur man lever, det vill säga vilka traditioner, normer och värderingar som finns. En familjehemsmamma menar att det är viktigt att lyssna på hur det placerade barnet känner inför sin religion, då det ger kontinuitet i förhållande till barnets kulturella bakgrund. Ett exempel som ges här, är att man för in religiösa symboler i familjemiljön:

”[...] Vi är så öppna när det gäller kulturer, så kommer det ett barn som tycker att det här... (med religionen är viktigt, förf. anm.) då måste vi tillmötesgå. Vi kan inte bara säga: Nej, men så kan du inte göra här, vi har inte de... Det funkar inte, utan man ska var öppen [...]” (Tatiana)

Några familjehemsföräldrar markerar i sina berättelser religion som en negativ faktor för de placerade barnens levnadsvillkor i familjehemmet. Religionen ses som något omodernt och slutet när den hindrar barnet att delta i samhällslivet på jämlika villkor som alla andra barn, exempelvis när barnet inte får delta i fritidsaktiviteter, såsom kyrkokör eller simskola på grund av de biologiska föräldrarnas religiösa övertygelse. Dessa aspekter skapar frustration hos familjehemsföräldrarna, om de uppfattar att något beslut inte är för barnets bästa:

”Han vill inte det, pappan då, och det måste vi ju följa, och det känns i mig, så, känns det jättejobbigt. För jag tycker ju att barnen behöver, för att utvecklas själva, och få välja vad de vill göra på sin fritid och hobbies, och sådär.” (Bella)

Några av familjehemsföräldrarna berättar att de placerade barnen ser ibland på sig själva som mognare än de egentligen är. Förklaringar som ges till detta är exempelvis att det är beroende på barnsynen i andra kulturer vilka barnens föräldrar kommer ifrån, som en konsekvens av familjens psykosociala problematik, eller händelser i hemlandet som har gjort att barnet var tvunget att ensam fly till Sverige. En familjehemspappa berättar hur hans fosterson uppfattar hur den tidigare omgivningen såg på honom:

”Han är pojke. Han är 10 år. Han ska klara sig själv, och så. Han är så stor. Du klarar dig själv nu. Och då... Så, så gör de i X (landets namn, förf. anm.). Så lever de i X...”. (Erik)

En sådan uppfattning kan leva kvar hos det placerade barnet och skapar oroskänslor i familjehemmets vardag, exempelvis när barnet inte ringer hem och talar om var det är. Familjehemsföräldrarna berättar om att diskussioner för att lösa detta är en långsam och arbetsam process, där de försöker förklara för barnet, hur de uppfattar situationen:

”Han förstod inte att vi oroade oss för honom. Alltså, kommer inte du hem under kvällen, jag vet inte vad jag ska göra. Jag kan inte gå och lägga mig, och sova. Det är ju ingen som brytt sig om honom ju. Han kan vara borta i tre dagar. Han fattade ingenting, men nu har det gått in. Nu förstår han, nu kommer han precis som vi säger. – Kan jag ta halv elva bussen, säger han. Är det okej?” (Anna)

Denna oro och försök att närma sig det placerade barnet är något som återkommer hos de flesta familjehemsföräldrar.

5.1.3 Kontakten med den biologiska familjen

Alla familjehemsföräldrar upplever det som betydelsefullt att där det är möjligt skapa en bra kontakt med de placerade barnens biologiska familj. De flesta informanterna beskriver sig ha god relation med biologiska föräldrar, även om inte alla eftersträvar att ha denna kontakt. Familjehemsföräldrarna är medvetna att kontakten är viktig för barnet i de flesta fall, då den hjälper denne att behålla sina relationer till sin biologiska familj och ge bättre förutsättningar för framtiden. En familjehemspappa, som tar hand om ett ensamkommande flyktingbarn, berättar hur han och hans fru själva aktivt sökt kontakt med barnets biologiska mamma, för att kunna berätta för henne att hennes barn har det bra. Vidare beskriver de att de vill göra en insats för familjens återförening:

”Det är också ett sätt för att kommer hon till Sverige, exempelvis, då är det ju en mjukare övergång då vet hon om att vi finns... Och att han har det bra just nu. Så är det nästa steg att ta då.” (Raiwin)

Däremot i de berättelser, där kontakterna med den biologiska familjen upplevs som mer konfliktfyllda, uppfattas även kulturella aspekter som mer negativa. Eva berättar att barnens biologiska pappa upplever det som att vistelsen i familjehemmet har gjort barnen 'försvenskade':

”Alltså vi har ju fått, vi har ju fått ris och skit och... från föräldrar och så är det ju. De är ju försvenskade barnen, och det är ju inte lyckligt för dem, för föräldrarna alltså. Så det har ju varit mycket sådant.” (Eva)

Eva resonerar att hon som familjehemsmamma är medveten om att förlusten av ett barn alltid är en smärtsam upplevelse för föräldrarna, oavsett vart de kommer ifrån.

I de mer problematiska situationer, när kulturskillnader blir för stora för att kompromissa för att de uppfattas som hinder i ett barns utveckling, önskar familjehemsföräldrarna att prioritera det de tror gynnar barnet bäst. Religionen kan då förstås som främmande och blir en del av förklaringen till den biologiska familjens negativa beteende och ett hinder till ett bra samarbete.

5.1.4 Värderingar och sociala normer

Familjehemsföräldrarna berättar hur de har kämpat för att skapa tillitsfulla relationer till de placerade barnen. Det handlar om ömsesidig tillit, där man måste tala sanning och ha respekt för varandras integritet. Familjehemsföräldrarna berättar hur de försöker lära de placerade barnen sina normer genom att själva bete sig på det önskade sättet gentemot dem, och genom att bjuda in barnen till diskussioner, exempelvis om barnens bakgrund, det omgivande samhället eller om meningen med livet. Möjligheter till att kunna prata med varandra öppet lyfts fram som en av de förutsättningarna, som gör att relationerna kan fungera och att barnen kan utvecklas och bli en del av familjen. Familjehemsföräldrarna tror att de har en relativt stor påverkan på de placerade barnen, när det gäller majoritetssamhällets normer och värderingar:

”Vi påverkar ju de här ungarna väldigt mycket. Vi sätter ju våra värderingar på dem. Rätt eller fel. Men det är... det kan man ju inte undvika. Annars blir det ju liksom, är det bara att förvara dem här, och det är inte vad vi vill. Det är att man vill ju hjälpa dem att... klara sig.”
(Erik)

Några familjehemsföräldrar framställer som en positiv erfarenhet det faktum att de har lyckats omvandla de placerade pojkarnas syn på kvinnor som underordnade genom att vistas i ett svenskt familjehem, som uppfattar sig som jämställt utifrån könsperspektivet. Raiwin berättar att han anser att det är viktigt att den placerade pojken får veta hans syn på saken och välkomnar pojken att lämna sina synpunkter. En annan familjehemsförälder berättar att deras könsroller hemma, där mannen bakar och syr, och samtidigt har en chefsposition på arbetsplatsen och är tekniskt kunnig, i början skapade förvirring hos de placerade pojkarna, som hade erfarenhet av en mer patriarkal mansroll, där respekten nåddes genom auktoritära handlingar.

Barnets etniska bakgrund har betydelse i familjehemsföräldrarnas utsagor i frågor rörande olika syn på barnuppfostran. Några familjehemsföräldrar nämner skillnader mellan sin och de biologiska föräldrarnas syn på barnuppfostran, när de berättar om de placerade barnens problematik. En familjehemsmamma beskriver hur de biologiska föräldrarna i vissa kulturer lämnar sina barn till anhöriga och åker utomlands för att tjäna pengar till sitt uppehälle. Hon menar att denna kunskap inte når familjehemsföräldrarna, vilket kan göra det svårare att förstå varför de biologiska föräldrarna inte tar hand om sina barn, även om de har god kontakt med dem och familjehemmet där barnet placerats. Hon beskriver detta fenomen som ett kulturfenomen, som bland annat kan ha att göra med de biologiska föräldrarnas sätt att leva, och där släkten är naturligt delaktig i omvårdnaden om barnet.

Majoritetssamhällets värderingar och normer, som familjehemsföräldrarna lär ut till barnen, förs vidare genom att de placerade barnen kan föra det vidare till sina kompisar, vilket uppfattas som positivt. Anna återberättar vad hennes fosterson hade sagt till andra barn:

”Så här kan du inte göra. Du kan inte göra så mot dem, om inte de vet. Din pappa får inte slå dig, man får inte slåss, man får inte slå barn, hörde han säga en gång. Och så säger han det rätt schyst så, han säger så, som det vi säger det.” (Anna)

Intervjuerna ger också en bild av att vissa familjehemsföräldrar är öppna och flexibla för att låta barnen leva med sina normer och värderingar, så länge de inte uppfattas som moraliskt oacceptabla eller brottsliga. En familjehemsmamma berättar att det förmodligen finns uppfattningar i samhället om att ett visst oacceptabelt beteende kan förklaras som kulturellt betingat, och att det påverkar familjehemsföräldrarnas uppfattningar om att det går att hitta allmängiltiga svar eller förklaringar. På frågan om hon tror att värderingar i samhället påverkar vår egen förståelse, som inte är baserad på erfarenhet, svarar Lovisa att:

”Det är ju det som är frågan. Är det självuppfyllande profetia, eller? ... Jag vet inte, men det är mycket möjligt.” (Lovisa)

Utifrån intervjufrågorna har det inte framkommit några andra reflektioner kring hur olika stereotypa attityder i samhället gällande andra kulturer, påverkar familjehemsföräldrarna själva.

5.1.5. *Analys*

Intervjuerna visar att alla familjehemsföräldrar uttrycker önskan att göra en insats till samhället eller hjälpa det enskilda barnet, oavsett dess etniska eller kulturella bakgrund med betoning på alla barns lika värde. Detta synsätt kan tolkas som universalistisk förståelse och kopplas till den rådande ideologiska diskursen om allas lika rättigheter i ett demokratiskt samhälle (jfr Sandberg 2010:13-14). Familjehemsföräldrarna uppfattar sig själva som öppna och intresserade av det mångkulturella, samtidigt som de matchar organisationens uppfattning för vad som anses vara ett lämpligt familjehem. Familjehemsföräldrarna gör ett medvetet val att öppna dörrar till sitt privata familjeplan och ger tillträde för den offentliga arenan, då deras uppdrag som familjehemsföräldrar förutsätter att de följer normer och värderingar som finns i samhället (jfr Höjer 2001:222-223; jfr Schultz-Jørgensen 2008:41-43; jfr Ålund 2002:306). Det intressanta här är, att å ena sidan så betonar familjehemsföräldrarna att de placerade barnens etniska bakgrund inte spelar någon roll, men å andra sidan nämner de sitt intresse för det mångkulturella, vilket tyder på att de ändå upplever någon form av skillnad. I motivet för uppdraget blir då kulturaspekten en positiv komplement, som kan berika hela familjen (jfr Brown et al. 2010:281). Denna konsensus kan illustreras exempelvis med familjehemsföräldrarnas berättelser om deras uppväxt eller boende nära andra människor från olika kulturer, samt deras intresse för resor till andra länder för att utforska det nya.

Utifrån kontextuell kulturförståelse, skapar och tolkar individer kulturskillnader i samspel med andra individer i sociala sammanhang (Skytte & Montesino 2006:290-291). Intervjuerna visar att barnens etniska bakgrund får vidare betydelse i olika sammanhang i familjehemslivet, både som en tillförande och som en begränsande aspekt. Det som uppfattas som annorlunda och som inte stämmer överens med det som man är van vid, är lättare att hantera när man inte behöver ta en medveten ställning och göra ett val. Den andres etniska eller kulturella bakgrund blir däremot mer påtaglig, när den utmanar egna normer och värderingar. Några av de intervjuade familjehemsföräldrarna upplevde det som frustrerande att inte kunna fatta egna beslut gällande de placerade barnen, och vad man ansåg vara för deras bästa. Höjer (2001) menar att dessa begränsningar i möjligheten att påverka är nog en av de största svårigheterna med familjehemsföräldraskap. Forskaren betonar att potentiella konflikter mellan familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar är inbyggda i själva konstruktionen av omhändertagandet och kräver ansträngningar från alla inblandade parter. Hon menar också att ju bättre denna relation fungerar, desto bättre mår barnet (Höjer 2001:180-185, 218). När relationen mellan biologiska föräldrar och familjehemsföräldrar är

ansträngda och familjehemsföräldrar uppfattar att biologiska föräldrarnas syn på hur barnet ska uppfostras inte är det rätta för barnets behov, samt att det förklaras med föräldrarnas kulturella bakgrund, så kan det påverka hur fosterbarnet kommer att värdera och uppfatta sin kulturella tillhörighet. Religionen uppfattas av familjehemsföräldrarna både som ett sätt för biologiska föräldrar att underordna barnet och som en kulturaspekt, som inte är påtvingande individen, utan något som ger barnet upplevelse av kontinuitet. I det andra fallet är familjehemsföräldrarnas beskrivningar av religionen som ”inte det här riktigt fundamentala”, ”mer modernare”. Konflikten kan uppstå när det ena utesluter det andra och religion uppfattas som ett fenomen, som begränsar individens utvecklingsmöjligheter. Hur familjehemsföräldrarna förhåller sig till biologiska föräldrars världsbilder, kan få konsekvenser för de placerade barnen i framtiden. Ålund (2002) menar att normativa majoritetssamhällets diskurser speglas både i utvecklandet av ungdomskulturen och av ungdomarnas självuppfattning (Ålund 2002:300-301).

Det råder konsensus och ett öppet förhållningssätt i familjehemsföräldrarnas utsagor, och det ena behöver inte utesluta det andra, när kulturen uppfattas som tillgång och barnet som kommer till familjehemmet har något specifikt med sig. Exempel på detta kan vara att de placerade barnen berättar om sin matkultur, erfarenheter från sin uppväxt eller traditioner. Den positiva uppfattningen är även tydlig i utsagor, där familjehemsföräldrarna får visa barnen sina traditioner eller värderingar, exempelvis ett traditionellt svenskt julfirande, möjligheten att få visa vad de anser är jämställda könsrelationer, eller när barnen får med sig deras normer och värderingar till andra individer utanför familjehemmet. Utifrån en kontextuell kulturförståelse är etnicitet en social konstruktion som skapas i relationer och där upplevda kulturskillnader definierar och förstärker ens egen tillhörighet (Skytte & Montesino 2006:290-291). Att kunna ge något från den egna kulturen blir en positiv upplevelse för familjehemsföräldrarna själva. På samma sätt, när vuxna visar sitt intresse och uppmuntrar barnet att berätta mer om sin kultur som något värdefullt i sig, får barnet en bekräftelse. Detta kan bidra till en ökad tillit i relationer och till erkännandet av barnets kulturella bakgrund (jfr Johansson 2012:52, 54). Höjer (2001) drar slutsatser efter genomgången av tidigare forskning inom familjehemsvården, att barnplaceringen blir mer lyckad om fosterföräldrar kan acceptera värderingar och attityder som ligger utanför de egna referensramarna (jfr Brown et al. 2010:279-281; Höjer 2001:31).

Majoritetssamhällets normer och värderingar kan aktualiseras, när familjehemsföräldrarna upplever att det placerade barnet behöver en förklaring för sin biologiska förälders situation. Som det nämndes i ett intervjuexempel om olika syn på barnuppfostran, kan tillskrivandet av kulturella förklaringar hjälpa både familjehemmet och barnet att acceptera situationen och på det sättet undvika att döma den biologiska föräldern. Även om forskningen uppmärksammar riskerna med att kulturalisera sociala problem på en ideologisk nivå eller i sociala praktiker, så visar intervjuerna att familjehemsförhållanden ger olika förutsättningar för vilka uppfattningar som kan vara tillräckliga för barnets välbefinnande (jfr Johansson 2012; jfr Ålund 2002). När det gäller de placerade barnen, accepteras deras värderingar i familjehemmen, förutom när dessa uppfattas av familjehemsföräldrarna som brytande mot majoritetssamhällets normer eller lagar. Denna uppfattning är ett mer universalistiskt synsätt utan någon koppling till kultur, då sådana handlingar räknas som oacceptabla för alla individer i samhället.

Sammanfattningsvis vill vi här återkoppla till forskningsdiskurs om det universalistiska respektive etniskt eller kulturellt sensitiva förhållningssättet i det sociala arbetet, i förhållande till personer med utländsk bakgrund. Johansson (2012) nämner hur socialarbetare i arbetet använder sig av olika handlingsstrategier, såsom att betona allas lika värde eller att ta hänsyn till kulturella skillnader, och att dessa inte behöver utesluta varandra (Johansson 2012:52-54; jfr Socialstyrelsen 2010:56). Däremot menar Skytte & Montesino (2006) att det är svårt att i det sociala arbetets praktik förena målet att ge ett barn med annan etnisk eller kulturell bakgrund lika möjligheter att bli en fullvärdig samhällsmedborgare liknande andra barn och uppleva kontinuitet i förhållande till sin familjebakgrund (Skytte & Montesino 2006:292, 295-296). Vi har inte kunnat hitta några direkta reflektioner i de intervjuades berättelser, utifrån intervjufrågorna, som behandlar detta spänningsfält. Familjehemsföräldrarnas utsagor visar att de biologiska föräldrarna uppfattas som kulturelle representanter, medan barnen ses i första hand som individer. Med detta menas att familjehemsföräldrarna använder sig av ett universalistiskt synsätt i förhållande till de placerade barnen, och en mer relativistisk kulturförståelse i relation till barnens biologiska föräldrar (jfr Skytte & Montesino 2006:289). En välfungerande relation till biologiska föräldrar ger mer positiva uppfattningar om de placerade barnens etniska eller kulturella bakgrund.

5.2 Identitetsformering

5.2.1 Att utvecklas som alla andra barn

Tankar kring barnens framtid i familjehemsföräldrarnas berättelser är i första hand inte förknippade med deras etniska bakgrund, utan med deras mer generella utveckling som individer. Några familjehemsföräldrar betonar sin glädje över de placerade barnens framsteg i skolan med bra betyg och god inlärningsförmåga, vilket ses som en av de viktigaste faktorerna för att klara sig i samhället. När familjehemsföräldrarna pratar om fosterbarnens framtid, skiljer sig inte resonemanget från det som skulle stämma på vilken annan förälder som helst, där man önskar barnet allt väl:

”Det tror jag, det hoppas jag att det är positivt, att hon ska... Eftersom jag redan ser en positiv utveckling, att hon är mycket tryggare som person, och lugnare, och utvecklar intressen, som... känns det bra på saken, och inte oroligt längre. Så hoppas jag att hon, alltså ska växa upp till en stabil vuxen, som har gott självförtroende och sedan jobba med det hon vill. Aa, jag tror och hoppas.” (Lovisa)

Familjehemsföräldrarna berättar också att de placerade barnen har blivit *en* i familjen och på det sättet har fått större kontaktnätverk. Ett svenskt nätverk nämns av de flesta familjehemsföräldrarna som en av de förutsättningarna som gör att barnet kan klara sig bättre i samhället. En familjehemspappa berättar dock att de aldrig själva söker kontakt med de placerade barnen efter en avslutad placering och låter barnen själva bestämma om de vill ha vidare kontakt. Däremot berättar några av familjehemsföräldrarna att de kommer att ha en fortsatt kontakt med de placerade barnen, då de uppfattar dem som sina egna barn.

5.2.2 Att ha dubbel identitet

Ett par familjehemsföräldrar berättar att de upplever att det placerade barnet har en dubbel lojalitet, dels gentemot sin biologiska mammas kulturella miljö, och dels gentemot den miljön som familjehemsföräldrarna lever i. De beskriver det som att fosterbarnet har en förmåga att anpassa sig efter vilket hem han befinner sig i:

”Alltså, han har två lojaliteter. [...] Han klarar av att vara här och leva vårt svenska liv, och sedan kommer han hem, och då lever han det. Han är så duktig på det där, den här pojken. Han blandar inte ihop. Jag vet vad Erik och Anna, vad de vill och vad de kräver, jag vet hur mamma vill ha det. Det har vi pratat mycket om, när du är där, då bestämmer vi inte någonting, då är det din mamma, och när du är här, då är det ju vi, och hon lägger sig aldrig i någonting här. [...] Sedan är det ju ibland, när han har varit hemma länge, en vecka till

exempel. Då kan det vara lite jobbigt, för då har han lite utav det här snacket, och pratet, och såhär. Det märks att han varit hemma.” (Anna)

Familjehemsföräldrarna menar att det placerade barnet med tiden har fått det lättare med övergången, det vill säga att återanpassa sig till familjehemsföräldrarnas miljö, vilket uppfattas som positivt. En annan familjehemsmamma menar att det placerade barnet har glädje av både sitt ursprung och av 'det svenska'.

Det framkommer av intervjuerna, att en del av de placerade barnen umgås i stort sett endast med andra barn som har samma kulturella bakgrund, medan andra har vänner som beskrivs både som svenskar och som barn från andra kulturer. Vissa familjehemsföräldrar uttrycker oros känslor i de situationer, när de placerade barnen inte har några närmare relationer till svenska barn, och ser det som en problematisk aspekt för deras integrering i det svenska samhället. Familjehemsföräldrarna menar vidare, att anledningen till att det ser ut så handlar om barnets osäkerhet för vilka sociala koder som gäller. Hur barnet hanterar sådana situationer, kan enligt familjehemsföräldrarna även bero på barnets personliga egenskaper, såsom inre styrka eller självsäkerhet.

En annan aspekt, som nämns som problematisk när det gäller identitetsfrågor, handlar om situationer när de biologiska föräldrarna har skilda uppfattningar om sina barns uppväxtvillkor i majoritetssamhället. En familjehemsmamma nämner en konflikt mellan de biologiska föräldrarna, där den biologiska mamman beskrivs som att hon önskar att barnen ska vara svenskar och uppföra sig enligt majoritetssamhällets normer och värderingar, medan barnens biologiska pappa strävar efter att barnen ska uppfostras enligt hans religiösa övertygelse, kulturella normer och värderingar.

Några familjehemsföräldrar berättar att barnen har fått erbjudande för att gå på hemspråksundervisning, men har vägrat att göra det. Man förklarar detta som att antingen familjehemsföräldrarna själva kände att barnen vid ankomsten hade så stora känslomässiga problem, så att man fick prioritera bearbetning av dessa framför att behålla eller utveckla hemspråket, att barnen själva har visat oviljan att utnyttja detta erbjudande, eller att man tyckte att barnen inte skulle klara av för många uppgifter i skolan. Familjehemsföräldrarna berättar att några placerade barn antingen hade svårt att förstå sina biologiska föräldrar på grund av en annan språkdialekt, att barnen hade glömt bort sitt modersmål under separationstiden, eller för att vissa biologiska föräldrar inte kunde prata svenska:

”[---] Hon kan ju bara svenska idag ju, och de kan ingen svenska (syftar på det placerade barnet och hennes biologiska föräldrar, förf. anm.). De har inte lärt sig det, fast de bott här jättemånga år. Så jag vet inte det är ju... Nu är hon ju erbjuden att lära sig deras språk, men har själv tackat nej, så vi fick ju prata med henne igen liksom i framtiden och se om hon kan ändra sig.” (Lovisa)

En annan framträdande aspekt, rörande barnets identitet, är familjehemsföräldrarnas tankar kring hur de tror att de placerade barnen uppfattar sig själva och hur de önskar att de ska uppfattas av omgivningen. Familjehemsföräldrarna berättar bland annat om hur vissa barn vill byta sina namn till ett vanligt svenskt namn, eller hur de är rädda för att sticka ut och uppfattas som annorlunda. Förklaringar som ges till dessa upplevelser är att barnen känner sig otrygga och söker tillhörighet i majoritetssamhället:

”[---] När han gjorde självporträtt på förskoleklass, så vägrade han att göra sitt hår och sitt ansikte, ansiktsfärg. Han gjorde blåa ögon och ingen färg någon annanstans. Bara blyerts så här... De är ju lite mörkhyade och han har ett väldigt krulligt hår så att...” (Bella)

Två familjehemsmammor berättar att den etniska eller kulturella bakgrunden är något som finns hos barnen hela tiden och följer med genom livet. Det är de faktiska omständigheterna som gör att barnen blir tvungna att ibland ta ställning till vilka normer och värderingar som ska prioriteras. Under en intervju, där familjehemsföräldrarna diskuterade vad det innebär att vara 'svensk', samt möjligheterna för barnet att integrera sig i det svenska samhället och att samtidigt behålla sin kulturella bakgrund, svarar en familjehemsmamma att:

”Nej, men att man följer allting som är inom Sverige, man bryr sig inte om det andra, jag tror det. Jag vet inte, men det lutar väl åt det hållet [...]. Han vill inte bry sig om bakgrunden, utan vill följa det nya, så har ju jag uppfattat det, men det är ju inte säkert att... Han har nog båda, han har väl i bakgrunden det någonstans, men han vill inte ta fram det.” (Lisbeth)

Uppfattningen om att barnen använder olika förhållningssätt i olika miljöer är någonting som fler familjehemsföräldrar delar.

5.2.3 Tillbaka till sin etniska och kulturella bakgrund

Det framkommer i intervjuerna att de flesta familjehemsföräldrar i någon grad har reflekterat över den etniska eller kulturella bakgrundens betydelse för de placerade barnen.

Familjehemsföräldrarna menar att de diskuterar detta mycket hemma, både med alla familjehemsmedlemmar vid middagsbordet, men även i förtroligare möten. Det framgår att de flesta samtalen inleds på barnets initiativ och villkor, eller när familjehemsföräldern uppfattar att barnet är redo, det vill säga att man lyssnar på barnets signaler. De flesta

familjehemsföräldrar menar att barnen har många traumatiska upplevelser, som hindrar dem från att i vissa fall båda komma ihåg eller vilja närma sig sin bakgrund:

”[---] Det går lättare nu. Nu vågar hon öppna sig mer för mig, förtroendet har blivit större. Jag gör det när hon tar upp det, eller när vi har riktig... mamma barn stund i lugn och ro. När det känns lämpligt.” (Lovisa)

I de situationerna, där barnen har blivit placerade i familjehemmen på grund av biologiska föräldrars bristande omsorg, kan barnen, enligt familjehemsföräldrarna, bli osäkra i hur de ska förhålla sig till sin kulturella bakgrund. Några familjehemsföräldrar berättar att de placerade barnen har kontakt med sina biologiska syskon och att den kontakten är mycket betydelsefull för dem. I vissa fall kan de biologiska syskonen hjälpa barnen med att lära sig mer om sin kultur eller återskapa sin livshistoria. Familjehemsföräldrarna menar att de även hoppas att barnen så småningom kommer att hitta ett sätt att återknyta kontakt med sin biologiska familj, och därmed söka sig tillbaka till sitt ursprung:

”Jag tror på att den dagen han blir vuxen och vill ha en familj om det nu blir så, så tror jag säkert att han blir nyfiken själv. Men han, han är ju sådan, hela han. Han pluggar allt för att kunna och han är så nyfiken på allt så jag har stora djupa frågor på kvällarna... [---]” (Eva)

Denna åsikt delas av de flesta familjehemsföräldrarna, och frågan om att komma tillbaka till sitt ursprung skjuts på framtiden.

5.2.4 Analys

När det gäller frågor om identitetsutveckling hos de placerade barnen, förklarar familjehemsföräldrarna vikten av den generella utvecklingen, exempelvis skolgången. Ett svenskt kontaktnätverk i form av vänner och vuxna förebilder ses som en förutsättning för en framgångsrik socialisering i samhället. Informanterna ser sig själva som det kontaktnätverket i och med att barnen i vissa fall saknar andra alternativ. Här vill vi koppla till Socialstyrelsens (1995) rapport, där socialsekreterare resonerar att syftet med familjehemsplaceringar inte kan vara integreringen i det svenska samhället, eftersom det kan få negativa konsekvenser för barnets kulturella identitet i framtiden (Socialstyrelsen 1995:33). En annan rapport från Socialstyrelsen (2011) visar på att i socialtjänstens bedömning av ett lämpligt familjehem läggs vikten vid familjehemsförälders förmåga att ”förbereda tonåringar inför vuxenliv” (Socialstyrelsen 2011:17). Detta väcker tankar om familjehemsföräldrarnas

handlingsutrymme, bland annat kring frågan hur de kan hjälpa barnen med socialiseringen i samhället, utan att överföra majoritetssamhällets normer och värderingar.

Familjehemsföräldrarna menar att vissa barn visar på dubbla lojaliteter i relation till de biologiska föräldrarna och familjehemmets miljö, och att de lär sig handlingsstrategier för att passa in i respektive omgivning. Personliga egenskaper, såsom inre styrka eller en bra självkänsla beskrivs som betydelsefulla för barnets relation till sin kulturella bakgrund i framtiden. Det framkommer i vissa intervjuer att familjehemsföräldrarna uppfattar som att barnen inte har tillräckligt självförtroende för att visa sin tillhörighet för rädslan av att uppfattas som annorlunda. På det personliga familjeplanet blir barnets osäkerhet logisk, då individens uppfattning av sig själv bland annat konstrueras i relation till andra familjemedlemmar, i detta fall familjehemsmedlemmar som representerar majoritetssamhället (jfr Schultz-Jørgensen 2008:43). Familjehemsföräldrarna önskar att bidra till utvecklingen av barnets identitet genom att hjälpa det att växa upp till en stark individ med en god självkänsla, som kommer att ha förmågan att själv besluta hur denne ser på sin tillhörighet. Den dubbla lojaliteten kan uppfattas även som en tillgång, som gör barnet kompetent i att kunna föra sig i olika sociala miljöer. När det gäller ungdomar med en annan etnisk bakgrund som placeras i familjehem, menar Socialstyrelsen (1995) att även om dessa ungdomar oftare uttrycker önskemål om att bli placerade i svenska familjer, försöker socialsekreterare motivera dem att välja familjehem med samma kulturella bakgrund, för att minimera riskerna att hamna i identitetskris senare i livet (Socialstyrelsen 1995:36). Kamali (1999) menar att dubbel lojalitet är en konsekvens av samhällets oförmåga att inkludera minoritetsungdomar och ge dem förutsättningar att formas som jämställda individer med andra samhällsmedborgare (Kamali 1999:67). Till skillnad från den nämnda forskningen, uppfattar inte våra informanter att barnens huvudproblem för en positiv identitetsutveckling är brist på kulturell kontinuitet i nutid, utan i relationsproblem, relaterade till den biologiska familjen eller till beteendeproblematik längre tillbaka i tiden.

Familjehemsföräldrarna ger de placerade barnens berättelser en betydelsefull plats, när det gäller uttryckta behov eller önskemål, som är kopplade till deras etniska eller kulturella bakgrund. I de flesta fall berättar familjehemsföräldrar att fosterbarnen visar en ambivalent inställning till sina biologiska föräldrar, deras språk, religion eller hemland, det vill säga att de uttrycker en negativ inställning till att gå på hemspråksundervisning eller inte vill kännas vid sitt namn, samtidigt som de blir lojala till sina biologiska föräldrar, när någon annan

ifrågasätter dem. I detta avseende visar de intervjuade familjehemsföräldrarna att de står på barnets sida, då de uppfattar att pressa barnet att ändra på sin inställning gör mer skada än nytta. Ett annat resultat, gällande hänsynstagande till barn- och ungdomsperspektiv i den sociala barnvårdens praktik, fann Sjöblom (2003), som menar att det finns bristfälliga kunskaper inom socialtjänsten om hur man ska utveckla stöd och hjälp till ungdomar utifrån deras egna uttryckta behov. Problematiken kring ungdomarna med en annan etnisk bakgrund definieras ofta av socialsekreterare som en kulturkonflikt, i stället för att rikta fokus på individens rätt till att forma sitt liv (Sjöblom 2003:219-222). I detta avseende skiljer sig familjehemsföräldrarnas uppfattningar, då de har fokus på barnperspektivet och ett universalistiskt synsätt på deras behov. Denna uppfattning delas med Socialstyrelsen (2010), som menar att det inte är en självklarhet att barn till föräldrar som kommer från något annat land, upplever samma etniska eller kulturella tillhörighet, eftersom deras kultur och känslomässiga tillhörighet formas både av föräldrar och av majoritetssamhället som de växer upp i (jfr Socialstyrelsen 2010:30, 37). Ett mer problematiserande synsätt på ungdomars negativa inställning framförs av Ålund (1997), som diskuterar att deras avståndstagande från sin etniska identitet kan förklaras med att de uppfattar sina föräldrars etniska eller kulturella tillhörighet som stigmatiserande (Ålund 1997:124-129).

5.3 Kunskap om det kulturella och det mellanmännliga

5.3.1 Ömsesidigt lärande

Familjehemsföräldrarna uttalar sig i stort sett positivt om att skaffa sig mer kunskap om de placerade barnens tidigare erfarenheter, och även om deras kultur och religion. En del av familjehemsföräldrarna resonerar att de inte känner något behov av möten i grupper, där man skulle diskutera olika specifika frågor, rörande etnicitet eller kultur, utan att de hämtar de kunskaperna de behöver i vardagliga situationer, det vill säga i samspel med de placerade barnen. Det är barnen själva som berättar, hur de har det hemma hos sina biologiska föräldrar vid umgängen, vilka normer de har, vilken mat de lagar och hur de gör i kyrkan. Den typen av kunskap kommer mer spontant utifrån ett naturligt intresse för en annan individ. En familjehemsmamma menar att hon hade efterfrågat mer specifik kunskap om hon hade upplevt att hennes fosterbarn inte trivdes i familjehemmet eller i samhället:

”Hade det varit så att de själva hade pratat hela tiden, [...] och sa hela tiden att: jävla skitsamhället, och jag vill inte bo här, och jag vill göra som vi gör där hemma. Hade det varit så, då hade man känt att då man måste ta reda på hur det är, men det har inte varit så, utan...

inte alls så. Men de kanske, jag vet inte, men de kanske håller inne med något som de vill [---].” (Anna)

På samma sätt får även familjehemsföräldrarna möjlighet till att se på sina normer och värderingar utifrån de placerade barnens perspektiv. Erik berättar hur den hos dem placerade pojakens vistelse i deras hem påverkar dem:

”Man blir mycket mer som han, så. Det finns ett annat sätt att leva än vi gör. Det fungerar på annat sätt på andra håll. Det är inte säkert att... att bara så vi lever så här, att det är rätt, att det är rätt för alla.” (Erik)

Det framkommer från intervjuerna att kunskap inhämtas både hemma vid matbordet och vid kontakter med andra institutioner. Två familjehemsföräldrar beskriver sig själva som engagerade och villiga till att skapa diskussionsforum eller starta grupper med andra familjehemsföräldrar, socialtjänsten och personer med specifik kulturell kompetens, där de skulle kunna dela med sig av sina erfarenheter och få djupare kunskap genom andras perspektiv. En familjehemsmamma beskriver vilken hjälp hon önskar att få:

”Ja, men att socialtjänsten satte mer in i systemet, att när de placerar nu barn från en annan bakgrund, att de kunde... att familjehemmet liksom direkt blir erbjudna... Det finns de här grupperna. Dit kan ni gå, eller den informationen kan ni få. Ni skulle vara snabbare med det! (syftar på socialtjänsten, förf. anm.) Att det alltid skulle finnas, att det skulle handla då om, ja, om kulturen i stort, hur lever man, hur är familjesammansättningarna, vad äter de och vad är religionen, och allting.” (Lovisa)

En familjehemsmamma menar att en bra kontakt med placerade barnens biologiska föräldrar är önskvärd, för att det i de flesta fall gynnar barnet och familjehemsföräldrarna. Bättre kännedom om biologiska föräldrarnas kulturella bakgrund och ett flexibelt bemötande kan även bidra till att dessa föräldrar ska kunna känna trygghet och tillit till familjehemmet och acceptera det:

”Kan du lära dig någonting som har med deras kultur att göra, språk eller vad som helst. Ta det till dig för det är mycket, mycket lättare, och man knyter mycket, mycket starkare band med en gång med familjerna, och de känner att det här inte är så farligt.” (Tatiana)

Andra kunskapskällor, där man kan inhämta informationen gällande kulturella aspekter, uppges vara bland annat internet, media eller i enstaka fall andra familjehemsföräldrar, då socialtjänsten som uppdragsgivare inte alltid kan besvara alla frågor. En familjehemsmamma resonerar att familjehem genom konkreta erfarenheter av samvaron med de placerade barnen producerar kunskap, som hon anser att man kan föra vidare till socialtjänsten, och på så sätt öka även organisationens kunskap.

5.3.2 Organisationen och det omgivande samhället

Några familjehemsföräldrar berättar att de tror att socialtjänsten har svårt att hitta familjehem till barn med en annan etnisk bakgrund, vilket de menar kan bero på att många familjehem ser hinder i arbetet med dessa, exempelvis gällande språk och kultur. De menar att socialtjänsten själva sprider attityden att det ska vara mycket jobb med barn med en annan etnisk bakgrund:

”Socialtjänsten får inte schasa upp att vi har utländska barn och att det är så mycket jobb med det. Så egentligen så är det inte mer jobb, svenskar har också sin tro och sina... Svenskar har också sina konstiga saker som de (personer med en annan etnisk bakgrund, förf. anm.) tycker är konstigt. Så det där handlar ju bara om... tankar.” (Eva)

En familjehemsmamma menar att det kan ha att göra med hur det ser ut i människors omgivning. Är man van att umgås med människor ifrån olika kulturer, så har man förvärvat kunskaper, som man sedan har med sig. Några familjehemsföräldrar nämner vidare att det finns oförståelse, förutfattade och rasistiska attityder i det omgivande samhället, som beror på bristande information om dessa barns och ungdomars villkor:

”De som säger så är ju i regel lite, undrar... de är egentligen inte informerade helt rätt, utan vi sitter ju närmare vi vet ju vad det är frågan om. Så man behöver inte ta åt sig så”. (Raiwin)

Samtidigt som dessa familjehemsföräldrar upplever att de har bättre förståelse än omgivningen för de placerade barnens problematik och behov, i och med att de har tagit hand om många andra barn från olika kulturer, menar de att det kan kännas tungt att bära förväntningarna från socialtjänsten och att man på grund av dessa erfarenheter kan klara sig utan hjälp. En familjehemsmamma förklarar att detta skulle skapa problem för nya familjehem, då de inte har det kontaktnätet eller erfarenheter som behövs:

”Ja, fast det är så många, så slutar den socialsekreteraren och så är det en annan och så bryr de sig inte och de har själva sagt till oss när vi har en del problem då, att vi fått lösa det själva. Ja, och vi har glömt av då för ni är så vana, men det ska inte spela någon roll om vi är vana för det kan ju vara väldigt mycket som vi ändå behöver hjälp med, som vi då inte har fått, men det har vi ju sett då att de glömt av oss. Ja, de litar på oss och vet vilka vi är.” (Lisbeth)

En problematisk aspekt, som tas upp av ett familjehemsföräldrapar är att socialtjänstens arbetsmetoder inte är anpassade till behovet att bemöta en alltmer ökande strömning av ensamkommande flyktingbarn. Man informerar familjehemsföräldrarna om att dessa barn eller ungdomar är svårhanterliga på grund av traumatiska krigsupplevelser, men det ges inga verktyg för att hantera dessa:

”Egentligen så borde man ju specialbehandla ett utländskt barn på ett annat vis för det är ju helt andra traumatiska problem som finns där. Det är det faktiskt.” (Raiwin)

Myndigheternas svårigheter att samarbeta för samordning av insatserna till de placerade barnen påverkar enligt en familjehemsförälder eventuella nya familjehem negativt, eftersom de inte har skaffat sig ett kontaktnät för att kunna agera på egen hand.

5.3.3 Analys

Familjehemsföräldrarna uppfattar sina behov av kunskap olika i förhållande till de placerade barnens etniska och kulturella bakgrund. Intervjuerna visar att det produceras olika typer av kunskap, som omfattar både det privata och det offentliga familjeplanet. Några informanter berättar att de inte upplever att de har några speciella behov av ökad kunskap utöver den som skapas på det privata familjeplanet. Det är relationen mellan medlemmarna i familjehemmet, som sätts i första rummet och där de kulturella aspekterna blir en naturlig del av samvaron. Som det nämndes under rubriken *Etnicitetens betydelse*, där familjehemsföräldrarna uppfattade som att de hade påverkan på de placerade barnens värderingar, så framkommer det från intervjuerna att det sker en kunskapsöverföring även från barnet till familjehemsföräldern, som stärker relationen och blir ett ömsesidigt lärande. Brown et al. (2010) menar att det är betydelsefullt att lyfta fram de positiva aspekterna med ett transkulturellt familjehemsföräldraskap i forskningen, för att detta ökar förståelsen för faktorer som stärker relationen, samt bidrar till familjehemsföräldrars och barns välbefinnande. Genom samspelet mellan familjehemsföräldrar och placerade barn ökar både de kulturella och mellanmänniska kunskaperna, exempelvis att man omprövar sina egna fördomar och stereotypa uppfattningar, eller att man testar andra synsätt (Brown et al. 2010:276-282). Det finns dock skillnader mellan hur kunskap om den andre i relationen påverkar familjehemsföräldrarna och de placerade barnen. Medan föräldrarnas grundsyn inte har ändrats efter att de har lärt känna det placerade barnet, så visar intervjuerna att vissa barn har ändrat på sina värderingar och normer, antingen i förhållande till familjehemsföräldrarna eller till majoritetssamhället.

Kunskapen som produceras på det privata familjeplanet, fortsätter att skapas även i relation till det offentliga familjeplanet. Höjer (2001) menar att det offentliga familjeplanet omfattar familjehemmets kontakter med det nya nätverket som det får genom det placerade barnet, exempelvis socialtjänsten, skola eller den biologiska familjen (Höjer 2001:222-223; jfr

Schultz-Jørgensen 2008:40-43). Familjehemsföräldrarna har generellt vaga uppfattningar vad en sådan kunskap skulle kunna handla om, men några av informanterna visar på engagemang att starta diskussionsgrupper, där man kunde både dela erfarenheter med varandra och få ny kunskap om barnens kulturella bakgrund, olika syn på barnuppfostran, familjesammansättningar, religion eller kultur, men även diskutera mer allmänna frågor gällande bemötande. En familjehemsmamma uttrycker att de konkreta erfarenheterna som de får i umgänget med barnen, ger dem kunskap som de förmedlar vidare till socialtjänsten. Detta visar på strävan efter en dialogisk relation som ökar alla inblandade aktörers kunskap om samhälleliga levnadsvillkor (jfr Johansson 2012:54). Kunskap om de biologiska föräldrarnas kulturella bakgrund beskrivs i en intervju som betydelsefull för att på ett positivt sätt kunna mötas i situationer, som annars skulle vara svåra att hantera. Familjehemsföräldern använder i vissa fall de biologiska föräldrarnas sociala koder som en strategi för att skapa tillit och förtroende, som gynnar det privata familjeplanet. Johanssons (2012) slutsats i undersökningen, gällande ungdomarnas och deras familjers upplevelser av bemötande inom den sociala barnavården, är att tillit är svår att uppnå när de professionella inte tar hänsyn till klientens förståelse och förutsättningar, bland annat i förhållande till dennes kulturella bakgrund (Johansson 2012:52, 54). Generellt har familjehemsföräldrarna även i kunskapsfrågor ett universalistiskt synsätt, då deras fokus är riktad mot relationen till barnen.

Det framkommer i några familjehemsföräldrars utsagor, att de upplever det som frustrerande att inte kunna få hjälp från socialtjänsten, gällande hur man bör hantera barn med migrationserfarenheter, eller hur man kan få hjälpa barn som genomgått många placeringar att få ihop sin livshistoria. Informanterna uttrycker förståelse för socialtjänstens begränsningar, men menar att sådana brister kan få negativa konsekvenser för barnen. Denna kunskap är inte någon kulturell kunskap, utan mer riktad mot speciella traumatiska upplevelser eller faktakunskaper som saknas i barnets bakgrund.

I frågor gällande kunskap som är förknippad med samhälleliga förhållanden, uppfattar några familjehemsföräldrar att omgivningen ibland möter dem med diskriminerande attityder gällande de placerade barnen, eller uppfattar det som att attityderna finns generellt i samhället. Familjehemsföräldrarna uppfattar att deras kompetens för att kunna möta människor med olika etniska bakgrunder kommer från erfarenheterna av mångfalden, vilket beskrevs tidigare under rubriken *Etnicitetens betydelse*. Informanternas förklaring är att stereotypa och diskriminerande tolkningar av barn och ungdomar med en annan kulturell bakgrund beror på

avståndet mellan individer från majoritetssamhället och människor med en annan etnisk bakgrund. Familjehemsföräldrarna som arbetar med ett uppdrag från samhället och värnar om de placerade barnens framtid, ser det som betydelsefullt att kunskapen i samhället ökar. Samtidigt påpekar de svårigheter med att rekrytera nya familjehem, med förklaringen att det kan bero på socialtjänstens signaler om att arbete med familjer med en annan etnisk bakgrund är svårhanterligt. Detta tyder på att informanterna själva inte upplever sig behöva någon specifik kunskap, utan betonar andras behov av kunskap. Dessa exempel visar att inställningen till hur mycket man måste veta om någon annans kultur för att kunna mötas på lika villkor är ambivalent. Å ena sidan så fungerar närheten till en annan individ som en förutsättning för att kunna lära känna denne. Här betonar familjehemsföräldrarna det mellanmänniska mötet framför den kunskapen som kommer utifrån. Å andra sidan menar de att människor i samhället måste ha mer kunskap om olika kulturer för att kunna bemöta varandra. Vi vill här koppla till Ben-Ari & Striers (2010) kritiska reflektion om kulturkompetensens nödvändighet utifrån Emanuel Lévinas filosofiska resonemang. Ben-Ari & Strier (2010) menar att det finns grundläggande värden i människors möten som är mer värdefulla än kunskap om det specifika. Ett etiskt förhållningsätt, som författarna ser som ett alternativt i förhållande till kulturkompetens, kan förebygga riskerna för att människor blir kategoriserade, och därmed diskriminerade (Ben-Ari & Strier 2010:2155-2164).

6. Sammanfattning och slutdiskussion

Vår studie baseras på intervjuer med åtta familjehemsföräldrar som tar hand om barn med en annan etnisk bakgrund än majoritetssamhället med syftet att undersöka deras uppfattningar om etnicitet. Vi har vidare undersökt om och hur familjehemsföräldrar uppfattar kulturella skillnader och likheter i förhållande till de placerade barnens etniska bakgrund, och i vilka sammanhang dessa anses vara relevanta att beakta. Vår huvudfokus har legat på etnicitetens betydelse, identitetsformering samt kunskapsfrågor. Här nedan redogör vi för våra slutsatser, som vi väver samman med en avslutande diskussion.

Resultaten visar att de placerade barnens etniska eller kulturella bakgrund enligt familjehemsföräldrarnas utsagor inte har någon betydelse för deras beslut att ta på sig uppdraget. Barnens etniska bakgrund får betydelse i olika sammanhang i familjehemslivet, både som en tillförande och som en begränsande aspekt. Familjehemsföräldrarna har svårare att acceptera barnets kultur när de uppfattar att den begränsar det placerade barnets

utvecklingsmöjligheter. Intervjuerna visar på en komplexitet i föreställningar om möjligheter att tillgodose barnets rätt till kontinuitet i förhållande till sin etniska bakgrund.

Familjehemsföräldrarna vill bidra till utvecklingen av barnets identitet genom att hjälpa barnet att växa upp till en självständig individ med en god självkänsla, som kommer att ha förmågan att själv besluta hur denne ser på sin tillhörighet i framtiden. Det framkommer att kunskapen oftast skapas i relation mellan det placerade barnet och familjehemsföräldern, och inte i kontakterna med socialtjänsten. Relationer i familjehemmen kommer före behovet av någon specifik kunskap. I relation till vår studies frågeställningar har familjehemsföräldrarna generellt ett universalistiskt synsätt i förhållande till de placerade barnens etniska och kulturella bakgrund.

Utifrån dessa fynd i vår undersökning och dess beröringspunkter med tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter, vill vi här återkoppla till det sociala arbetets dilemma mellan en jämlik behandling och erkännandet av det specifika. Även om det framträder förståelseaspekter i vissa av familjehemsföräldrarnas berättelser, som visar på riskerna med assimilering och en oviss utgång för de placerade barnens framtidsutsikter, gällande deras jämlikhet med andra barn och ungdomar i förhållande till den etniska eller kulturella bakgrunden, ser vi detta som hänsynstagande till det enskilde barnets perspektiv och fokus på dess generella trygghet och utveckling (jfr Socialstyrelsen 2011). Om familjehemsföräldrarna i alla situationer skulle försöka främja den kulturella bakgrunden som barnen har med sig och även mot deras uttryckta önskemål, skulle man kunna tolka det som att de bryter mot individens vilja och dennes rätt att definiera sin egen framtid, samt att man tvingar på barnen deras föräldrars värderingar och traditioner (jfr Sjöblom 2003). Vi utesluter inte att själva placeringsformen som familjehem är, där meningen är att känslomässiga relationer ska byggas upp och i många fall ska bestå under en lång tid, kan ha en indirekt påverkan på barnens ambivalenta inställning till sin kulturella tillhörighet. Samtidigt är det uppenbart att barnen interagerar även med andra individer, grupper och offentliga arenor, och ingår i många andra sociala relationer, via vilka de socialiseras in i samhället.

Hur kan man då minimera riskerna för att barnet inte ska känna sig kliven i uppfattningen av sina rötter och sin tillhörighet när det lämnar familjehemmet? Vi menar här att barnets rätt till att bli familjemedlem i förhållande till sin etniska eller kulturella bakgrund kvarstår som en komplex fråga (jfr Skytte & Montesino 2006). Kan det vara så att i vissa situationer är barnets avståndstagande från sitt namn eller hemspråk inte bara ett uttryck för individens vilja att

forma sitt liv enligt majoritetssamhällets normer eller värderingar, utan i vissa fall även tecken på osäkerhet i förhållande till sin tillhörighet, som bottnar i den problematiska relationen till sina biologiska föräldrar (jfr Höjer 2001)? I detta avseende blir det betydelsefullt att reflektera över vad det innebär när biologiska föräldrar uppfattas som kulturbärare till skillnad från sina barn, som uppmärksammas mer som individer. Att barnens etniska bakgrund uppfattas av familjehemsföräldrarna som positivt och berikande för familjehemmen när relationen med biologiska föräldrar fungerar, visar på vikten att sträva efter att där det är möjligt bygga upp och bevara relationer till biologiska föräldrar, men utan att endast se på dem som kulturrepresentanter, då vi alla befinner oss i kulturella sammanhang, oavsett om vi beskriver dessa i kulturella eller andra termer.

Tidigare forskning har visat att barn och ungdomar med etnisk minoritetsbakgrund inte sällan upplever sina biologiska föräldrars bakgrund som stigmatiserande. Att bli 'svensk' kan utifrån denna upplevelse bli en framtvungad väg för att bli accepterad som en samhällsmedlem (Kamali 1999; Ålund 1997; Ålund 2002). Ett liknande förhållningssätt från de placerade barnen, det vill säga deras önskan att vara mer lik andra barn från majoritetssamhället, har nämnts av de flesta intervjuade familjehemsföräldrarna. Frågan om barnets rätt till sin etniska bakgrund hamnar här på en strukturell samhällsnivå. Den uttalade rättigheten som hänger ihop med det politiska målet att sträva efter jämställdhet och solidarisk medborgarskap blir en omöjlighet, så länge samhället tillåter sina medlemmar att inneha en etnisk identitet endast inom sin privata eller personliga sfär, men inte på ett offentligt plan (jfr Kamali 1999:11). Vi menar att de placerade barnen i vår studie precis som alla andra, har och kommer att ha flera olika identiteter, inte endast kopplade till deras etniska bakgrund. Frågan här är dock hur fria de egentligen är att göra sina egna val gällande sina liv? Med tanke på att barn, som är placerade i familjehem, är i en beroende ställning både i förhållande till sin minoritetsbakgrund, sin ålder och själva klientskapet, är det betydelsefullt för att både de professionella och familjehemsföräldrar reflekterar över hur deras egen överordnade position påverkar barnen.

Det faktum att familjehemsföräldrarna har verktyg för att bygga en relation till barnen, men i vissa fall inte tillräckligt med verktyg för att tillgodose barnens rätt till den kulturella kontinuiteten, visar på samma problematik som forskningen påpekar och diskuterar i förhållande till samhällsstrukturer, organisation eller den enskilde socialarbetaren. Den mångtydiga tolkningen för vad kultur är och vad ett interkulturellt socialt arbete innebär i

praktiken, kan vara en faktor för att socialarbetare inte alltid känner tillit till sin egen förmåga att hantera frågor kring placerade barns etniska bakgrund. Osäkerheten och rädslan för att anklagas för diskriminerade attityder kan hindra de professionella från att lyfta fram frågor som uppfattas som känsliga (jfr Johansson 2012; jfr Sandberg 2010; jfr Socialstyrelsen 2010; jfr Soydan & Williams 2005). Vi tror att denna osäkerhet och otydlighet kan påverka även familjehemmens tolkningar av sitt handlingsutrymme i frågor rörande barnens bästa. Det är inte omöjligt att om dessa barn hade varit placerade i familjehem med samma etniska eller kulturella bakgrund som barnens, hade det funnits andra uppfattningar om barnets perspektiv och förståelsen av innebörden av barnets bästa. Att diskutera etnicitets- eller kulturfrågor i förhållande till identitet eller samhällsintegrering är ingen lätt uppgift, men det är betydelsefullt att denna diskussion hålls levande (jfr Sandberg 2010; jfr Skytte & Monesino 2006). Det är förhoppningsvis denna medvetenhet om att det finns olika perspektiv i det föränderliga och multietniska samhället, som kan bidra till att det sociala arbetets metoder och interventioner måste följa dessa dynamiska sociala processer om man vill se en positiv samhällsutveckling.

7. Förslag på vidare forskning

Det sociala arbetets forskningsfält inom barn- och ungdomsvården uppmärksammar bland annat behov av empiriska studier gällande sociala arbetets praktiker, forskning om utfall för olika arbetsmetoder och insatser inom dygnsvården samt ungdomsforskning, med fokus på relationen mellan etnicitet, kultur och identitet (Sandberg 2010, Socialstyrelsen 2011, Ålund 2002). Redan under arbetsprocessens gång med vår studie hade vi förhoppningar om att få komma i kontakt med familjehemsföräldrar, som själva hade uppfattat sig som tillhörande en annan etnisk eller kulturell bakgrund. Det hade varit värdefullt att undersöka om dessa familjehemsföräldrar uppfattar om, och i så fall hur de placerade barnens etniska bakgrund kan ha en betydelse för deras förståelse av sitt uppdrag som familjehem. Vår genomgång av tidigare forskning visar att det finns en viss misstänksamhet mot familjer med en annan etnisk bakgrund som lämpliga familjehem och att organisationen upplever svårigheter med att hitta familjehem, som bedöms både vara integrerade i samhället och ha en god omsorgsförmåga (jfr Socialstyrelsen 1995; jfr Ålund 2002). Familjehemsföräldrars olika uppfattningar och upplevda erfarenheter i dessa frågor är viktiga att lyfta fram, då det kan ge bättre förståelse för vilka faktorer som bidrar till en ökad kvalitet i familjehemsvården (jfr Höjer 2002:1). Genom att undersöka uppfattningar hos familjehemsföräldrar med en annan etnisk bakgrund och ta

till vara på deras erfarenheter, så kan man förhoppningsvis få ett annat eller andra perspektiv på fenomenet.

Referenser

Barnkonventionen (2012) Hämtad från: <http://unicef.se/barnkonventionen>
Hämtad: 2012-02-15.

Barnombudsmannen (2010) *Så här förbättrar kommunerna mottagandet av ensamkommande asylsökande barn. Rekommendationer från tio kommuner och barnombudsmannen i en dialog den 8 december 2010.* (Dnr 9.5:0874/10). Stockholm: Barnombudsmannen. Hämtad från: <http://ensamkommandebarn.skl.se> Hämtad: 2012-02-15.

Ben-Ari, A. & Strier, R. (2010) "Rethinking Cultural Competence: What Can We Learn from Levinas?" I *British Journal of Social Work*, 40:7, s. 2155-2167.

Brown, J. D., Sintzel, J., George, N. & Arnault, D. St. (2010) "Benefits of transcultural fostering". I *Child and Family Social Work*, 15, s. 276-285.

Dalen, M. (2007) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, A. (2007) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (2010) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Höjer, I. (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Höjer, I. (2003) "Fosterfamiljen". I Bäck-Wiklund, M. & Johansson, T. (red.) *Nätverksfamiljen*, s. 212-228. Stockholm: Natur & Kultur.

Jacobsson, K. (2008) "Den svårfångande kvaliteten". I Sjöberg, K. & Wästerfors, D. (red.) *Uppdrag: forskning. Konsten att genomföra kvalitativa studier*, s.162-183. Malmö: Liber.

Johansson, I. M. (2012) *Uppdrag med förhinder. Bemötande av familjer med migrationsbakgrund inom den sociala barnvården* (2012:2). Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Kamali, M. (1999) *Varken familjen eller samhället. En studie av invandrarungdomars attityder till det svenska samhället*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Kamali, M. (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete. Om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Mattsson, T. (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups.

Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Peterson, A. & Ålund, A. (2007a) "Etniciteter: Ras, kön, klass, identitet och kultur". I Hjerm, M. & Peterson, A. (red.) *Etnicitet. Perspektiv på samhället*, s.11-22. Malmö: Gleerups.

Peterson, A. & Ålund, A. (2007b) "Ungdomar och identitet". I Hjerm, M. & Peterson, A. (red.) *Etnicitet. Perspektiv på samhället*, s.186-193. Malmö: Gleerups.

Robson, C. (2011) *Real world research*. Chichester: Wiley.

Sahlin, I. (2002) "Sociala problem som verklighetskonstruktioner". I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*, s.109-129. Stockholm: Natur & Kultur.

Sandberg, G. (2010) *Etnicitet, ungdom och socialt arbete. En analys av kulturbegreppet i ett komplext och klivet forskningsfält* (2010:2). Växjö: Institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitetet.

Schultz-Jørgensen, P., Dencik, L., & Sommer, D. (2008) *Familie og børn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag.

Sjöblom, Y. (2003) "Att rymma och kastas ut hemifrån – ett icke legitimt uppbrott från familjen". I Ahmadi, N. (red.) *Ungdom, kulturmöten, identitet*, s. 208-229. Stockholm: Liber.

Skytte, M. & Montesino, N. (2006) "Kulturella perspektiv inom socialt arbete". I Meeuwisse, A., Sunesson, S. & Swärd, H. (red.) *Socialt arbete. En grundbok*, s. 285-299. Stockholm: Natur & Kultur.

Socialstyrelsen (1995) *Invandrarbarn i familjehem*. SoS-rapport 1995:7. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2010) *Interkulturellt socialt arbete*. (2010-6-9). Stockholm: Socialstyrelsen. Publicerad: www.socialstyrelsen.se juni 2010. Hämtad: 2012-02-15.

Socialstyrelsen (2011) *Initial bedömning vid socialtjänstens rekrytering av familjehem*. (2011-1-11). Stockholm: Socialstyrelsen. Publicerad: www.socialstyrelsen.se april 2011. Hämtad: 2012-02-15.

Soydan, H. & Williams Ch. (2005) "When and how does Ethnicity matter? A cross-national Study of Social Work Responses to Ethnicity in Child Protection Cases". I *British Journal of Social Work*, 35, s. 901-920.

Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab. Hämtad från: http://moodle.lnu.se/file.php/3670/forskningsetiska_principer_fix.pdf Hämtad 2012-03-16.

Ålund, A. (1997) *Multikultiungdom. Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Ålund, A. (2002) "Sociala problem i kulturell förklädnad". I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.) *Perspektiv på sociala problem*, s. 293-312. Stockholm: Natur & Kultur.

Åsberg, R. (2001) ”Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen. Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik.” I *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 6:4, s. 270-292.

Bilaga 1

Linnéuniversitetet
Institutionen för socialt arbete

Till Dig som är familjehemsförälder
– förfrågan om medverkan i en undersökning

Har ett fosterbarns etniska bakgrund någon betydelse inom familjehemsvården? Frågan har inget enkelt svar, men eftersom antalet barn med en annan etnisk bakgrund, som är i behov av att komma till ett annat boende ökar, ser vi vikten av att vidare undersöka uppfattningar och erfarenheter hos de familjehemsföräldrar som berörs av det, och åtminstone delvis besvara frågan.

I en studie som ska resultera i ett examensarbete på socionomprogrammet ska vi undersöka detta, och därför vänder vi oss till Dig. Kan vi få möjligheten att intervjua Dig om Ditt arbete med fosterbarn, och särskilt om hur Du ser på kulturens och etnicitetens betydelse i arbetet med dessa. Vi planerar att intervjua sammanlagt sex familjehemsföräldrar, som genom att de har tagit emot barn med en annan etnisk bakgrund kan ge oss värdefulla erfarenheter och kunskaper.

Vi beräknar att intervjun tar ungefär en timme, och för att inte missa någon information bandas den. Om Du inte vill svara på någon fråga, är Du i Din fulla rätt att göra så utan att motivera varför. Några namn eller andra data som kan identifiera personer ska inte registreras, och resultatet kommer att presenteras så att ingen kan bli igenkänd.

Vi som ska göra den här studien går sista året på socionomutbildningen. Vårt examensarbete görs under handledning. Om Du är intresserad, skickar vi gärna ett exemplar till Dig när det är klart, eller ett mejl med länk till den elektroniska publiceringen. Examensarbetet kommer att publiceras på Linnéuniversitetets biblioteks hemsida DIVA.

Självfallet avgör Du själv om Du vill delta i studien och Du bestämmer själv om Du vill avbryta Din medverkan.

Någon av oss kommer att ringa om ett par dagar för att höra om Du vill bli en av våra informanter. Då berättar vi gärna mera om undersökningen.

Kalmar 2012-04-02

Giedre Dennerporth
E-post: XXX
Telefonnummer: XXX

Lena Arnesson
E-post: XXX
Telefonnummer: XXX

Handledare: Barzoo Eliassi
E-post: XXX
Telefonnummer: XXX

Bilaga 2

Intervjuguide för personliga intervjuer med familjehemsföräldrar

- Vilken är din huvudsysselsättning?
- Hur ser din familj ut (familjesammansättning? man/fru? egna barn? antal fosterbarn?)
- Hur länge har du varit familjehemsförälder?
- Vad var det som gjorde att du kunde tänka dig att bli familjehemsförälder?
- Hur gammalt var barnet när det flyttade till dig? Hur gammalt är barnet nu?
- Vilket land kommer barnets biologiska föräldrar ifrån?
- Vad var det som gjorde att du beslutade att ta hand om ett barn som har en annan etnisk bakgrund än svensk?
- Vad hade du för kunskap om barnets etniska/kulturella bakgrund före placeringen?
- Uppfattar du att din kunskap har förändrats? I så fall hur?
- Upplever du att barnets etniska/kulturella bakgrund har påverkat vardagen? I så fall hur?
- Hur upplever du att relationen mellan ditt eget/dina egna barn och det placerade barnet fungerar?
- Uppfattar du att det placerade barnets etniska/kulturella bakgrund har betydelse för henne/honom själv? I så fall hur?
- Har du någon kontakt med det placerade barnets biologiska föräldrar?
- Upplever du att etnicitet/kulturell bakgrund har betydelse för ditt umgänge med det placerade barnets biologiska föräldrar? I så fall hur?

- Träffar du andra familjehemsföräldrar som tar hand om barn med en annan etnisk/kulturell bakgrund? Om ja, diskuterar ni etnicitet/kultur i förhållande till de placerade barnen? I så fall vilka funderingar har ni?
- Hur tror du att barnets vistelse/uppväxt hos dig kommer att ha betydelse för barnets framtid?
- Hur ser du på det placerade barnets möjligheter att integrera sig i det svenska samhället och behålla sin kulturella bakgrund (språk, religion, traditioner)?
- Upplever du att det behövs någon specifik kunskap för att hantera ditt uppdrag i förhållande till det placerade barnets etniska/kulturella bakgrund? Behöver du någon särskild hjälp?
- Vill du tillägga något?
- Går det bra om vi kontaktar dig i fall vi skulle behöva komplettera eller förtydliga någon fråga?
- Vi kommer att ha fingerade namn när vi ska presentera våra resultat. Vilket namn vill du att vi ska kalla dig för i vår presentation?

Då får vi tacka så mycket för att vi fick intervjua dig!